

OVERBRUGGINGSREGELING BOX 3

Oplossen van onrechtvaardigheid of creëren van een nieuw probleem?

ERASMUS UNIVERSITEIT
ROTTERDAM
Erasmus School of Economics

Bachelorscriptie Fiscale Economie

Sophie Haasnoot
557907

Begeleider: drs. A.W. de Beer
Tweede beoordelaar: prof. dr. P. Kavelaars

Datum: 27-10-2023

Inhoudsopgave

1. Probleemstelling en relevantie	2
1.1. Aanleiding	2
1.2. Probleemstelling	2
1.3. Opbouw en afbakening van het onderzoek	3
1.4. Kader van het onderzoek en methodologie	3
2. Ontwikkeling heffingssystematiek	4
2.1. Inleiding	4
2.2. Vermogensbelasting	4
2.3. Invoering box 3-systematiek	5
2.4. Wijziging box 3-systematiek	6
2.5. Kerstarrest	7
2.6. Deelconclusie	8
3. Overbruggingswetgeving	9
3.1. Inleiding	9
3.2. Huidige overbruggingswetgeving	9
3.3. Doeltreffendheid	10
3.4. Doelmatigheid	12
3.5. Uitvoerbaarheid	13
3.6. Draagkracht	15
3.7. Deelconclusie	15
4. Alternatieven	17
4.1. Inleiding	17
4.2. Vermogensbelasting	17
4.3. Vermogensaanwasbelasting	19
4.4. Vermogenswinstbelasting	20
4.5. Consultatiewetsvoorstel box 3	21
4.6. Verfijning Overbruggingswet box 3	22
4.7. Deelconclusie	25
5. Conclusie	27
6. Literatuurlijst	29

1. Probleemstelling en relevantie

1.1 Aanleiding

Per 1 januari 2001 is in Nederland de Wet Inkomstenbelasting 2001 (hierna: Wet IB 2001) in werking getreden.¹ In deze wet is de vermogensrendementsheffing opgenomen. Hiermee is definitief afgestapt van de vermogensbelasting in de juridische zin van het woord. In box 3 van de Wet IB wordt het inkomen uit sparen en beleggen belast. Het voordeel uit sparen en beleggen wordt bepaald doormiddel van een forfaitair rendementspercentage.

In de jaren 2001 tot en met 2016 gold een vast percentage als forfaitair rendement in box 3. Hierbij werd verondersteld dat een dergelijk rendement behaald kon worden zonder het nemen van al te veel risico.² Vanaf 2017 is de heffingssystematiek in box 3 gewijzigd. Voortaan werd onderscheid gemaakt tussen het forfaitaire rendement op spaartegoeden enerzijds en op beleggingen anderzijds. Hierbij werd een wettelijke vermogensmix bepaald. Naarmate het box 3-vermogen hoger toenam, werd dit vermogen geacht voor een groter deel uit beleggingen te bestaan. Dit betekende dat een hoger forfaitair rendement in aanmerking werd genomen.³

In het arrest van de Hoge Raad op 24 december 2021⁴ (hierna: Kerstarrest) heeft de Hoge Raad bepaald dat het sinds 2017 geldende stelsel van box 3 in strijd is met het Unierecht. Volgens de Hoge Raad perkt het nieuwe stelsel de door artikel 1 EP gegarandeerde vrije beschikkingsmacht in. Hierbij wordt een relatief zware financiële last verbonden aan de keuze om niet over te gaan tot het risicovol beleggen van vermogen.⁵ De Hoge Raad stelt dat de voordelen van deze vormgeving van het box 3-stelsel niet in redelijke mate opwegen tegen de ongelijkheid die hierdoor wordt veroorzaakt.⁶

Naar aanleiding van dit Kerstarrest is de Overbruggingswet box 3 in werking getreden.⁷ Deze wetgeving is ontworpen voor de jaren 2023 tot en met 2025. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat per 2026 een nieuwe box 3-wetgeving zal worden ingevoerd. Inmiddels is dit verder uitgesteld tot 2027. De plannen voor een nieuwe box 3-wetgeving bestonden al langer, maar het Kerstarrest heeft druk gelegd op de invoering hiervan.⁸ Met de invoering van de Overbruggingswet box 3 verschilt het forfaitaire rendement per vermogenscategorie.

Mede op verzoek van de Tweede Kamer wordt momenteel gekeken naar een verfijning van de overbruggingswetgeving zoals deze de komende jaren geldt. Hierbij worden mogelijkheden bekeken waarbij ook onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende typen beleggingen en andere vermogensbestanddelen. In de Kamerbrief verfijning box 3 informeert staatssecretaris Van Rij de Tweede Kamer over mogelijke maatregelen die de huidige Overbruggingswet kunnen verfijnen.⁹

1.2 Probleemstelling

De vele en diverse ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan op het gebied van de box 3-heffingssystematiek zijn de aanleiding voor mijn scriptie. Hierbij zal ik voornamelijk ingaan op de overbruggingswetgeving, zoals deze per 1 januari 2023 geldt. De centrale onderzoeksvraag die ik hierbij stel, luidt:

¹ Wet van 11 mei 2000 (Stb. 2000, 216).

² Kamerstukken II 1998/1999, 26 272, nr. 3, p. 38-39.

³ Kamerstukken II 2015/2016, 34 302, nr.3, p. 13-14.

⁴ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#).

⁵ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.3.5.

⁶ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.5.

⁷ Wet van 21 december 2022 (Stb. 2022, 534).

⁸ 'Nieuw box 3-stelsel op basis van werkelijk rendement naar 2026', rijksoverheid.nl, 5 september 2022.

⁹ Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431.

“In hoeverre sluit de box 3 overbruggingswetgeving aan bij een rechtvaardige manier van belastingheffing?”

1.3 Opbouw en afbakening van het onderzoek

In het tweede hoofdstuk van dit onderzoek ga ik in op de ontwikkeling van de heffingssystematiek. Hierbij zal allereerst worden ingegaan op de vermogensbelasting die Nederland kende voor de invoering van box 3. Daarna wordt de ontwikkeling van de box 3-systematiek toegelicht. In dit hoofdstuk zal de volgende deelvraag worden beantwoord:

“Welke ontwikkelingen hebben zich voorgedaan op het gebied van de Nederlandse vermogensheffing?”

In hoofdstuk 3 wordt verder ingezoomd op de overbruggingswetgeving. Hierbij wordt getoetst aan de principes van doelmatigheid, doeltreffendheid, uitvoerbaarheid en draagkracht. De toetsing aan deze beginselen zal meer inzicht geven in de overbruggingswetgeving. Hierbij zal de volgende deelvraag worden beantwoord:

“In hoeverre is de overbruggingswetgeving effectief en efficiënt?”

In hoofdstuk 4 worden alternatieven voor de overbruggingsregeling besproken. De vermogensaanwas- en vermogenswinstbelasting zullen aan bod komen. Tevens behandel ik het consultatievoorstel Wet werkelijk rendement box 3. Bovendien wordt ingegaan op de plannen voor de verfijning van de box 3-wetgeving. De deelvraag die in dit hoofdstuk zal worden beantwoord, luidt: *“In hoeverre zijn alternatieven voor de overbruggingsregeling effectief en efficiënt?”*

1.4 Kader van het onderzoek en methodologie

De centrale onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen worden door middel van een kwalitatief literatuuronderzoek beantwoord. Uit het Kerstarrest blijkt de strijdigheid van het box 3-stelsel met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM). In dit onderzoek wordt ook aandacht besteed aan dit verdrag. Bovendien wordt gekeken naar de rechtmatigheid op grond van jurisprudentie. In dit onderzoek zal bovendien gebruik worden gemaakt van wetenschappelijke artikelen, overheidspublicaties en nieuwsartikelen.

Dit onderzoek is beperkt tot de Nederlandse belastingwetgeving. Het onderzoek zal voornamelijk gericht zijn op de box 3-systematiek. Hierbij zal wel een vergelijking worden gemaakt met andere wet- en regelgeving.

De principes die centraal staan zijn doelmatigheid, doeltreffendheid, uitvoerbaarheid en draagkracht. Deze principes zullen worden toegelicht. Vervolgens zullen de overbruggingsregeling en mogelijke alternatieven hieraan worden getoetst.

2. Ontwikkeling heffingssystematiek

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de heffingssystematiek van belasting over het vermogen en belasting over inkomsten uit vermogen uiteen worden gezet. Hierbij zal het onderscheid tussen deze twee vormen van belastingheffing worden benadrukt. Bovendien zal een vergelijking worden gemaakt tussen de verschillende vormen van belastingheffing. Tot slot wordt het recente Kerstarrest van de Hoge Raad toegelicht. Dit arrest is namelijk van grote invloed op de ontwikkelingen binnen de heffingssystematiek.

2.2 Vermogensbelasting

Vanaf 1983 werd belasting geheven vanuit een gesplitste inkomstenbelasting, ingesteld onder toenmalig minister van Financiën N.G. Pierson.¹⁰ Deze gesplitste inkomstenbelasting bestond uit een vermogensbelasting en een bedrijfsbelasting. Dit stelsel kende een progressief tarief en daarmee werd dus ook een progressief tarief toegepast voor de heffing over de vermogensinkomsten.¹¹

Wet op de Vermogensbelasting 1892

Per 1 januari 1983 is de Wet op de Vermogensbelasting 1892 (hierna: Wet VB 1892) ingevoerd.¹² Volgens de Wet VB 1892 werd geen belasting geheven over de vermogensbron en daarom moet deze wet niet worden gezien als pure vermogensbelasting, maar als een belasting op vermogensinkomsten. In de Wet VB 1892 werd de vermogensbelasting als zelfstandige heffing geconstrueerd in de vorm van een inkomstenbelasting. Materieel was wel sprake van een vermogensbelasting, omdat de inkomsten uit vermogen zwaarder werden belast dan de overige inkomenscategorieën.¹³ De Wet VB 1892 ging uit van een vastgesteld rendement van 4% van het vermogen.

Wet op de Inkomstenbelasting 1914

Dit veranderde met de invoering van de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 (hierna: Wet IB 1914).¹⁴ Met de invoering van deze wet ontstond een algemene inkomstenbelasting. De Wet VB 1892 bleef in stand, maar hierin vonden wel enkele wijzigingen plaats. De vermogensbelasting werd een zelfstandige heffing, losstaand van de inkomstenbelasting, en kende een proportioneel tarief. Hier was voor het eerst sprake van een echte vermogensbelasting, namelijk een heffing over de grondslag van de waarde van het vermogen. Ieder jaar werd er een vast percentage geheven over deze grondslag. De gewijzigde Wet VB 1892 werd gezien als aanvullende belasting op de inkomstenbelasting door te heffen met een vast tarief over de vermogensbron. Binnen de Wet IB 1914 werden echter ook nog steeds de fictieve inkomsten uit het vermogen belast. Dit bleef dus vergelijkbaar met de eerste variant van de Wet VB 1892, maar nu geïntegreerd in een algemene inkomstenbelasting. Met de invoering van de Wet IB 1914 en de wijziging van de Wet VB 1892 werd dus zowel het (fictieve) inkomen uit het vermogen als de vermogensbron an sich belast.¹⁵ Van belang is dat al het vermogen werd belast, ook vermogen dat niet vruchtdragend was.¹⁶

¹⁰ Sinninghe Damsté 1919, p. 25-28.

¹¹ Geppaart 1995, p. 8.

¹² Wet van 27 september 1892 (Stb. 223).

¹³ Geppaart 1995, p. 7.

¹⁴ Wet van 19 december 1914 (Stb 563).

¹⁵ Dusarduijn 2010, p. 5.

¹⁶ Geppaart 1995, p. 8-9.

Besluit IB 1941

Met het Besluit IB 1941 wijzigde de inkomstenbelastingheffing van de vermogensinkomsten. Voortaan werd het reële inkomen uit het vermogen belast. Wanneer sprake is van een bron waaruit redelijkerwijs voordelen worden verwacht, worden de inkomsten uit deze bron belast. Hierbij is van belang dat slechts de inkomsten uit de bron worden belast en de vermogenswinsten buiten de heffing blijven. De Wet VB 1892 bleef in stand en wordt niet aangepast. Het vermogen zelf vormde hiervoor nog steeds de grondslag.¹⁷ In 1951 werd een anticumulatieregeling van de vermogensbelasting met de inkomstenbelasting geïntroduceerd.¹⁸ Het tarief van de vermogensbelasting werd verhoogd en daarom achtte de wetgever het wenselijk de totale druk van de inkomstenbelasting en vermogensbelasting te limiteren. De anticumulatieregeling hield in dat de vermogensbelasting tezamen met de inkomstenbelasting nooit meer dan 90% van het zuiver inkomen kon bedragen. Dit werd gedaan door het tarief van de vermogensbelasting te verlagen indien de gezamenlijke heffing boven dit percentage van 90% uitkwam.¹⁹

Wet op de Vermogensbelasting 1964 en Wet op de Inkomstenbelasting 1964

Met ingang van 1 januari 1965 werd de Wet VB 1892 vervangen door de Wet op de Vermogensbelasting 1964 (hierna: Wet VB 1964).²⁰ Bovendien werd de Wet IB 1941 vervangen door de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 (hierna: Wet IB 1964). De veranderingen bleven hierbij beperkt. De vorm van de anticumulatieregeling werd aangepast. Zo werd niet langer het tarief van de vermogensbelasting verlaagd indien te veel belasting werd geheven, maar vond een teruggave van vermogensbelasting plaats. Bovendien werd het percentage dat maximaal geheven werd over het zuivere inkomen, inkomstenbelasting en vermogensbelasting tezamen, teruggebracht naar 80% en vanaf 1994 naar 68%.²¹ De anticumulatieregeling steunde op de grondslag dat de vermogensbelasting uit het inkomen moest kunnen worden betaald.²² Het sinds 1941 gehanteerde onderscheid tussen onbelaste vermogensmutaties en belaste opbrengsten zorgde in de praktijk voor complicaties. Vermogensrendementen konden makkelijk onbelast worden genoten. Veel belastingplichtigen streefden naar een zogenoemd nulinkomen, zodat geen inkomstenbelasting én geen vermogensbelasting betaald hoefde te worden. Ter bestrijding hiervan werden diverse regelingen ingevoerd, zoals ingewikkelde inkomensficties.²³ Al deze regelingen en aanpassingen in de wetgeving waren problematisch voor de uitvoerbaarheid van de wet, zo stelt Niessen.²⁴

2.3 Invoering box 3-systematiek

Per 1 januari 2001 is de Wet IB 2001 in werking getreden.²⁵ Hiermee werd in Nederland het boxenstelsel ingevoerd. Alles wat niet als inkomen uit werk en woning (box 1) of winst uit aanmerkelijk belang (box 2) wordt aangemerkt, valt in de restbox 3. In box 3 vindt de heffing over vermogensinkomsten plaats. Box 3 vervangt daarmee de Wet VB 1964 en de regels voor de heffing over vermogensinkomsten vanuit de Wet IB 1964. In box 3 (regeling 2001) was een forfaitair rendement van 4% vastgesteld over de waarde van het vermogen op de peildatum. Hier zien we niet langer een zuivere vermogensheffing, maar hebben we te maken met een vermogensrendementsheffing. Deze vermogensrendementsheffing maakt geen onderscheid tussen

¹⁷ Dusarduijn 2010, p 5-6.

¹⁸ Wet tot verhoging van het tarief van de vermogensbelasting van 16 augustus 1951 (Stb. 381).

¹⁹ Geppaart 1995, p. 11-12.

²⁰ Wet van 16 december 1964 (Stb. 520).

²¹ Artikel 14 van de Wet op de Vermogensbelasting 1964 (Stb. 520).

²² Geppaart 1995, p. 227.

²³ Ganzeveld, [NTFR 2020/3689](#).

²⁴ Niessen, [NTFR 2020/2719](#).

²⁵ Wet van 11 mei 2000 (Stb. 2000, 216).

inkomensstromen en waardemutaties. Het forfaitaire rendementspercentage van 4% is een inschatting van het risicovrije reële rendement dat men geacht werd over een langere periode, zonder het nemen van grote beleggingsrisico's, te kunnen behalen. Dit percentage werd relatief laag vastgesteld, omdat er geen tegenbewijsregeling gold op basis van het werkelijk behaalde rendement.²⁶ Volgens de wetgever ontkracht een tegenbewijsmogelijkheid de uitvoerbaarheid en de aantrekkelijkheid van de forfaitaire aanpak.²⁷

Vergelijking en reacties invoering box 3

Box 3 heeft veel weg van de vermogensbelasting, zoals deze werd ingevoerd onder Pierson.²⁸ We zien wederom een vastgesteld rendement waarover belasting wordt geheven. We zien een duidelijke terugkomst van de integratie van een vermogensbelasting in de inkomstenbelasting. Volgens Ganzeveld ontkomen we met de invoering van box 3 niet aan een déjà-vu gevoel.²⁹ Het idee achter de invoering van de vermogensrendementsheffing is het vereenvoudigen van het systeem en daarmee het verbeteren van de uitvoerbaarheid. De eenvoud in de Wet VB 1964 was, zeker in de latere jaren, ver te zoeken en diende met de invoering van de Wet IB 2001 terug te keren.³⁰

De invoering van het nieuwe boxenstelsel kreeg verschillende reacties. In eerste instantie leek het behalen van de vastgestelde 4% rendement een goed uitgangspunt. Bovendien werd box 3 beschouwd als een eenvoudig en robuust systeem.³¹ Vanaf het jaar 2000 begonnen de aandelenkoersen echter te dalen.³² Bovendien werd de spaarrente in de loop der jaren steeds lager en zelfs negatief.³³ Dit zorgde voor toenemende kritiek. Tevens werd gesignaleerd dat ondanks de eenvoud van box 3, deze wel op gespannen voet stond met het draagkrachtbeginsel, omdat niet naar het reële inkomen werd geheven.³⁴ In 2011 wees de Hoge Raad dan ook het eerste arrest over de geldende vermogensrendementsheffing.³⁵ Hierin oordeelt de Hoge Raad dat de vermogensrendementsheffing op regelniveau geen inbreuk vormt op artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM (hierna: EP).³⁶ In het arrest introduceert de Hoge Raad in 2015 een dubbel criterium voor de mogelijke inbreuk op het eigendomsrecht van artikel 1 van het EP: (1) de onhaalbaarheid van de veronderstelde rendementen in combinatie met (2) het optreden van een buitensporig zware last.³⁷ Aan deze criteria werd volgens bovengenoemde uitspraak in het belastingjaar 2010 niet voldaan en was geen sprake van een schending van artikel 1 van het EP door de vermogensrendementsheffing op regelniveau, zoals deze tot 2017 gold.

2.4 Wijziging box 3-systematiek

Het fictieve rendement van 4% leverde de afgelopen jaren flink wat discussie op. Dit kwam voornamelijk omdat het rendement op obligaties en spaartegoeden een stuk lager was dan het forfaitaire rendement van 4%. Jarenlang koos de wetgever niet voor aanpassing van de rendementsveronderstelling. De stabiele inkomensstroom van de vermogensrendementsheffing werd daarmee behouden.³⁸ Vanaf 2017 hebben er wel enkele wijzigingen doorgang gevonden in de

²⁶ *Kamerstukken II* 1999-2000, 26 727, nr. 7, p. 263-265.

²⁷ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 39-40.

²⁸ Wet op de Vermogensbelasting 1892 (Stb. 223).

²⁹ Ganzeveld, [NTFR 2020/3689](#).

³⁰ Niessen, [NTFR 2020/2719](#).

³¹ *Kamerstukken II* 2005-2006, 30 375, nr. 1 en 2.

³² 'Conjunctuurbericht januari 2001', cbs.nl, 25 januari 2001.

³³ Ciurila, Elbourne, Luginbuhl & Teulings 2022.

³⁴ Niessen, [NTFR 2020/2719](#).

³⁵ Hoge Raad 28 oktober 2011, [ECLI:NL:HR:2011:BR0664](#) (Eindejaarsloterij).

³⁶ Hoge Raad 28 oktober 2011, [ECLI:NL:HR:2011:BR0664](#) (Eindejaarsloterij), r.o. 3.4.

³⁷ Hoge Raad 3 april 2015, [ECLI:NL:HR:2015:812](#), r.o. 2.3.2.

³⁸ Kamerbrief 1 februari 2022, 2022-0000035345.

heffingssystematiek van box 3 . Het doel van deze herziening was een betere aansluiting bij de werkelijk behaalde rendementen. Zo werd er vanaf 1 januari 2017 onderscheid gemaakt tussen het forfaitaire rendement op sparen en het forfaitaire rendement op beleggen. Hierbij werd ervan uitgegaan dat mensen met meer vermogen, ook meer beleggen. Daar is een drie schijven systeem uit voortgevloeid, waarbij gebruik werd gemaakt van de zogenoemde vaste vermogensmix. Dit betekent dat voor vaste delen van het vermogen werd aangenomen dat er werd gespaard respectievelijk belegd, afhankelijk van de hoogte van het totale vermogen. In tabel 1 is dit principe terug te zien voor het jaar 2022.

Schijf	Grondslag sparen en beleggen	Forfaitair rendement 1,63%	Forfaitair rendement 5,39%
1	Tot en met €75.000	67%	33%
2	Vanaf €75.001 tot en met €975.000	21%	79%
3	Vanaf €975.001	0%	100%

Tabel 1

In schijf 1 is het totale vermogen relatief laag. Belastingplichtigen in box 3 worden dan geacht het grootste deel van hun vermogen, namelijk 67%, te sparen en hierover dus een lager rendement te behalen, namelijk 1,63%. In schijf 3 vallen belastingplichtigen met een vermogen van meer dan €975.000. Zij worden geacht hun volledige vermogen te beleggen en hierover dus een hoger rendement, namelijk 5,39% te behalen. De werkelijke verdeling tussen spaargeld en beleggingen van de belastingplichtige was voor de heffing niet van belang.

Niessen krijgt de indruk dat men binnen de politiek niet afkerig is om de problemen van de box 3-systematiek op te lossen, maar dat hierbij wel de financiële dekking als randvoorwaarde geldt. Bovendien dient de uitvoerbaarheid van het stelsel in stand te blijven.³⁹ Een wijziging naar een heffing naar het werkelijke rendement brengt uitvoeringsdilemma's met zich mee. Zo speelt de vraag wanneer het resultaat in de heffing dient te worden betrokken en dan speelt voornamelijk het probleem bij ongerealiseerde koerswinsten. Deze problematiek is al eerder in de historie van de heffing over vermogen en vermogensinkomsten gesignaleerd.⁴⁰ Deze complexiteit werd eerder juist als ongewenst beschouwd. Men kan ook streven naar het in stand houden van het forfaitaire rendement, maar hierbij dichter aansluiten op de werkelijkheid. In 2020 deed Niessen enkele suggesties. Zo stelde hij voor het forfaitaire percentage jaarlijks te bepalen op basis van de resultaten van verscheidene beleggingsvormen.⁴¹ Voormalig staatssecretaris van Financiën Vijlbrief kwam bovendien nog met de mogelijkheid van de invoering van een tegenbewijsregeling.⁴² Later in dit onderzoek zal aan de orde komen in hoeverre deze suggesties overeenkomen met de huidige keuzes die zijn gemaakt omtrent de box 3-systematiek.

2.5 Kerstarrest

In het kerstarrest oordeelde de Hoge Raad dat de vermogensrendementsheffing van box 3, niet in overeenstemming is met het EVRM. De forfaitaire rendementsheffing, volgens het systeem vanaf 2017, is in strijd met het eigendomsrecht in artikel 1 EP en het discriminatieverbod van artikel 14 EVRM. Ondanks de ruime beoordelingsmarge die de wetgever toekomt⁴³, kan het stelsel zoals dat vanaf 2017 geldt, de proportionaliteitstoets van artikel 1 EP niet doorstaan. 'Er bestaat niet een

³⁹ Niessen, [NTFR 2020/2719](#).

⁴⁰ Wet op de Vermogensbelasting 1964 (Stb. 520).

⁴¹ Niessen, [NTFR 2020/2719](#).

⁴² Brief van 16 oktober 2020, nr. 2020-0000196193 en memorie van antwoord, Kamerstukken I, 2020-2021, 35 577.

⁴³ Hoge Raad 14 juni 2019, [ECLI:NL:HR:2019:816](#)

redelijke verhouding tussen de belangen die de wetgever heeft willen dienen met dat stelsel en de ongelijkheid die wordt veroorzaakt door de vormgeving die de wetgever heeft gekozen voor de verwezenlijking van dat doel.⁴⁴ Hierbij benadrukt de Hoge Raad dat de begrijpelijke wens om de uitvoerbaarheid te bevorderen en de belastingopbrengsten op peil te houden, niet voldoende rechtvaardiging biedt voor verschil in behandeling.

Artikel 1 EP heeft als doel het bieden van bescherming tegen iedere willekeurige ontneming van eigendom door een overheid. Bij belastingheffing is sprake van aantasting van het eigendomsrecht.⁴⁵ In beginsel is deze aantasting echter gerechtvaardigd, want artikel 1 EP voorziet in een uitzondering voor belastingen. Deze reikwijdte is niet oneindig. Artikel 1 EP staat de aantasting van eigendom door middel van belastingheffing slechts voorwaardelijk toe.⁴⁶ Een inbreuk op het eigendomsrecht door belastingwetgeving moet voldoen aan een aantal eisen. De inmenging dient rechtsgeldig te zijn, een legitiem doel te dienen en moet een *fair balance* (proportionaliteit) respecteren tussen de belangen van het individu en het algemeen belang.⁴⁷ In het Kerstarrest wordt geconcludeerd dat de vermogensrendementsheffing in gebreke blijft bij dit laatste punt: *fair balance*.⁴⁸

Eerder bleek dat in de jurisprudentie van de Hoge Raad twee cumulatieve criteria werden gehanteerd waaraan moest worden voldaan voor een schending van artikel 1 van het EP: (1) de onhaalbaarheid van de veronderstelde rendementen in combinatie met (2) het optreden van een buitensporig zware last.⁴⁹ Waar eerst de vermogensrendementsheffing van box 3 niet voldeed aan deze criteria, blijkt na het Kerstarrest sinds 2017 wel sprake te zijn van de schending van artikel 1 EP. Het vanaf 2017 geldende box 3-stelsel sluit aan bij de rendementen die in de voorafgaande jaren gemiddeld zijn behaald.⁵⁰ Tot 2017 was het forfaitaire rendement gebaseerd op een rendement dat alle belastingplichtigen in de praktijk gemiddeld zonder het nemen van al te veel risico zouden moeten kunnen behalen. Vanaf 2017 is afgestapt van dit uitgangspunt en daarmee verandert ook de situatie ten opzichte van artikel 1 EP. 'Het nieuwe stelsel perkt de vrije beschikkingsmacht van artikel 1 EP in doordat het een verhoudingsgewijs zware financiële last verbindt aan de keuze om niet over te gaan tot het risicovol beleggen van vermogen.'⁵¹ Hierin zien we de twee eerder genoemde criteria terugkomen. De onhaalbaarheid van de veronderstelde rendementen, want niet langer is sprake van een voor iedereen gemiddeld te behalen risicovrij rendement. Ten tweede het optreden van een buitensporig zware last, omdat verhoudingsgewijs een zware financiële last ontstaat voor degene die geen risico nemen. Op stelselniveau is de box 3-heffing, zoals deze vanaf 2017 plaatsvindt, dan ook in strijd met artikel 1 EP en artikel 14 EVRM. Naar aanleiding van het Kerstarrest, dient herstel plaats te vinden voor situaties waarin sprake was van schending van het EVRM. Hiervoor dient de Wet rechtsherstel box 3.⁵²

2.6 Deelconclusie

Door de jaren heen hebben zich verschillende vormen van vermogensbelasting en belastingheffing over vermogensinkomsten voorgedaan. Door het doen van aanpassingen en wijzigingen is geprobeerd de heffingssystematiek te verbeteren. Achteraf bleken hierbij niet alle vormen van heffing even effectief. De heffingssystematiek vanaf 2017 bleek in het arrest inzake de massaalbezwaarprocedure dat op 24 december 2021 door de Hoge Raad werd gewezen, zelfs in strijd met het EVRM.

⁴⁴ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#).

⁴⁵ EHRM 29 april 2008, 13378/05, ECLI:CE:ECHR:2008:0429JUD001337805 (Burden), par. 59

⁴⁶ Dusarduijn, *MBB* 2022(8), p. 4-20.

⁴⁷ EHRM 5 januari 2000, Beyeler tegen Italië, [ECLI:CE:ECHR:2000:0105JUD003320296](#).

⁴⁸ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.2.1-3.2.2.

⁴⁹ Hoge Raad 3 april 2015, [ECLI:NL:HR:2015:812](#), r.o. 2.3.2.

⁵⁰ *Kamerstukken II* 2015-2016, nr. 3, blz. 9 en 10.

⁵¹ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.3.5.

⁵² Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#).

3. Overbruggingswetgeving

3.1 Inleiding

Ter vervanging van het box 3 stelsel zoals dat vanaf 2017 geldt, is naar aanleiding van het Kerstarrest een overbruggende wetgeving box 3 ontworpen. De doelgroep van deze Overbruggingswet zijn alle belastingplichtigen met vermogen in box 3. De Overbruggingswet geldt vanaf 1 januari 2023 en was in eerste instantie bedoeld om te gelden tot 1 januari 2026. Inmiddels is de beoogde datum van invoering van het nieuwe stelsel verplaatst naar 2027.⁵³

In dit hoofdstuk wordt de overbruggingswetgeving beschreven en wordt beoordeeld in hoeverre deze effectief en efficiënt is.

3.2 Huidige overbruggingswetgeving

Het fundament van de Overbruggingswet box 3 is vrijwel gelijk aan de basis van de Wet rechtsherstel box 3. Beide zijn gebaseerd op een forfaitaire spaarvariant. De Wet rechtsherstel box 3 is een codificatie van het Besluit rechtsherstel box 3. Deze wet regelt de compensatie voor belastingplichtigen van wie de aanslag over 2017 tot en met 2020 ten tijde van het Kerstarrest nog niet onherroepelijk vaststond. Bovendien is de wet van toepassing op nog op te leggen aanslagen over de jaren 2021 en 2022. Het Kerstarrest is vanaf 24 december 2021 geldend recht en dit betekent dat nog niet vaststaande aanslagen in lijn moeten worden gebracht met dit geldende recht.

Het voordeel uit sparen en beleggen wordt op grond van artikel 5.2 Wet IB gesteld op het product van het effectieve rendementspercentage en de grondslag sparen en beleggen. Hierbij is de grondslag sparen en beleggen gelijk aan de rendementsgrondslag op de peildatum voor zover die het heffingsvrije vermogen overschrijdt. Het effectieve rendementspercentage is het rendement gedeeld door de rendementsgrondslag (vóór toepassing van het heffingsvrije vermogen). Deze berekening is nodig om het heffingsvrije vermogen buiten de box 3-heffing te houden.

Volgens het voormalige box 3-systeem waren er twee vermogenscategorieën: bezittingen en schulden. Voor het berekenen van het rendement gelden per 1 januari 2023 drie vermogenscategorieën:

1. Banktegoeden en contact geld.
2. Alle overige bezittingen, zoals bedoeld in artikel 5.3 lid 2 Wet IB 2001. Dit zijn beleggingen, onroerend goed, kapitaalverzekeringen, uitgeleend geld en andere vorderingen, rechten op periodieke uitkeringen en overige bezittingen die geen banktegoeden of contant geld zijn.
3. Schulden na aftrek van de schuldendrempel als bedoeld in artikel 5.3 lid 3 Wet IB 2001.

Voor deze drie vermogenscategorieën worden drie verschillende forfaits gebruikt om het rendement vast te stellen. Voor vermogenscategorie 1 wordt een forfait toegepast op basis van de gemiddelde rente op deposito's van huishoudens. Voor vermogenscategorie 2 wordt het forfait gebaseerd op de langetermijnrente van onroerende zaken, aandelen als obligaties. Voor vermogenscategorie 3 wordt het forfait gebaseerd op het gemiddelde rentepercentage over het totale bedrag aan hypotheek van huishoudens. De forfaits voor banktegoeden en schulden, categorie 1 en 3, worden pas na afloop van het jaar definitief vastgesteld. De gemiddeldes worden genomen over de maanden januari t/m november waarbij november dubbel wordt geteld.

Samenvattend betekent dit dus dat eerst het rendement wordt bepaald door de waarde van elke vermogenscategorie te vermenigvuldigen met het bijbehorende forfaitaire percentage en deze bij elkaar op te tellen. Vervolgens wordt dit rendement gedeeld door de rendementsgrondslag om

⁵³ Kamerbrief 5 september 2022, 2022-0000218586 naar aanleiding van de Rapportage van Capgemini van 25 augustus 2022.

het effectieve rendementspercentage te bepalen. Tot slot wordt het effectieve rendementspercentage vermenigvuldigd met de grondslag sparen en beleggen om het voordeel uit sparen en beleggen vast te stellen. Het belastbare inkomen uit sparen en beleggen wordt belast tegen een tarief van 32% in het belastingjaar 2023. Onderstaand in tabel 2 een cijfervoorbeeld om de box 3-heffing uit de Overbruggingswet te illustreren.

Rendementsgrondslag		
<i>Bank- en spaartegoeden</i>	€ 100.000	
<i>Beleggingen</i>	€ 150.000	
<i>Schulden (na aftrek van drempelbedrag)</i>	€ 43.200 -/-	
	€ 206.800	
Grondslag sparen en beleggen		
<i>Rendementsgrondslag</i>	€ 206.800	
<i>Heffingsvrijvermogen</i>	€ 57.000 -/-	
	€ 149.800	
Rendement	€ 360	€ 100.000 * 0,36%
	€ 9.255	€ 150.000 * 6,17%
	€ 1111 -/-	€ 43.200 * 2,57%
	€ 8.504	
Effectief rendementspercentage	4,11%	= € 8.504 / € 206.800
Voordeel Sparen en Beleggen	€ 6156	= € 149.800 * 4,11%
Verschuldigde belasting	€ 1.969	= € 6156 * 32%

Tabel 2

De Overbruggingswet box 3 werkt dus nog steeds met forfaits. Uiteraard kan een forfaitair stelsel de werkelijkheid niet volledig weerspiegelen. Onvermijdelijk is dat een deel van de belastingplichtigen voor een hoger forfaitair rendement in de belastingheffing wordt betrokken dan hun werkelijk behaalde rendement. Met name belastingplichtigen met veel beleggingen, hoge vermogens en/of hoge schulden betalen onder de Overbruggingswet box 3 aanzienlijk meer belasting dan onder het oude stelsel.⁵⁴

3.3 Doeltreffendheid

Een wet dient te leiden tot de door de wetgever beoogde doelstellingen. Dit wordt het vereiste van doeltreffendheid genoemd. Doeltreffendheid kan worden gezien als de mate van effectiviteit van de wet. In hoeverre bereikt, treft, de wetgeving de gestelde doelstelling?⁵⁵ Het is daarbij van groot belang dat de doelstelling van een wet volledig en concreet geformuleerd is. Alleen dan kan voldoende aandacht worden besteed aan de doeltreffendheid van een wet.⁵⁶

Doeltreffendheid Overbruggingswet box 3

De Overbruggingswet box 3 biedt een tijdelijke oplossing voor het stelsel van box 3 tot het nieuwe stelsel in werking treedt. Om te voldoen aan het Kerstarrest was het invoeren van de

⁵⁴ Van Essen, Trommelen, Metselaar & Weyzig 2022.

⁵⁵ Kamerstukken II 1990/91, 22 008, nr. 2, p. 25.

⁵⁶ Van der Burgt, FM 2021/5.2.3.

Overbruggingswet noodzakelijk. Het oude box 3-stelsel was na deze uitspraak niet langer in lijn met het geldende recht en het nieuwe stelsel kon niet op korte termijn worden ingevoerd. De beoogde doelstelling van de Overbruggingswet box 3 is het in lijn brengen van het box 3-stelsel met het Kerstarrest en daarmee met het EVRM. Bovendien blijft het vergaren van inkomsten voor het rijk een punt dat altijd terugkomt bij de invulling van belastingheffing. Dit vereiste ziet niet specifiek op de Overbruggingswet, maar is wel van groot belang voor de invulling en vormgeving van de wet.

Overeenstemming met Kerstarrest

De Overbruggingswet dient als overgang tussen het oude stelsel, dat niet langer kon worden gehandhaafd, en het nieuwe stelsel. Voor het nieuwe stelsel wordt gestreefd naar een belastingheffing op basis van het werkelijk behaalde rendement op vermogen. Het nieuwe stelsel zal aansluiten bij het EVRM. Hier kan namelijk niet langer sprake zijn van een disproportionele heffing, omdat het werkelijk behaalde rendement wordt belast.

De vraag is in hoeverre de Overbruggingswet in lijn ligt met het Kerstarrest. Zoals eerder vermeld, wordt nog steeds met forfaits gewerkt en dit betekent dat de belastingplichtige nog steeds belast kan worden over een hoger rendement dan daadwerkelijk wordt behaald met het vermogen. In het Kerstarrest wordt expliciet benoemd dat belastingheffing op basis van werkelijk rendement dient plaats te vinden: “De Hoge Raad ziet daarin aanleiding belanghebbende voor de hiervoor genoemde schending van zijn fundamentele rechten rechtsherstel te bieden door te bepalen dat met betrekking tot de onderhavige jaren alleen het zojuist genoemde werkelijke rendement in de heffing wordt betrokken.”⁵⁷ Daarbij wordt ook expliciet genoemd dat de eventuele uitvoeringsproblemen die hierbij komen kijken geen reden mogen zijn om geen rechtsherstel te bieden.⁵⁸ Het is echter wel van belang dat het hier gaat over het bieden van rechtsherstel. Het vereiste van het belasten op basis van werkelijk rendement dat voortvloeit uit het Kerstarrest heeft betrekking op de belastingheffing over de jaren vóór invoering van de Overbruggingswet. De Wet rechtsherstel box 3 is vrijwel gelijk aan de Overbruggingswet box 3. Ook in die wet wordt dus gewerkt met forfaitaire rendementspercentages. Dit betekent dus dat de Wet rechtsherstel box 3 niet in lijn ligt met hetgeen voortvloeit uit het Kerstarrest. Deze discrepantie wordt ook opgemerkt in recente rechtspraak. Verschillende uitspraken van rechtbanken en gerechtshoven door het land heen, leiden tot een vermindering van de aanslagen over de jaren 2017 tot en met 2020 naar het werkelijk behaalde rendement.⁵⁹ Hiermee wordt dus door de rechtbanken en hoven feitelijk de ‘onjuistheid’ van de Wet rechtsherstel box 3 bevestigd.

Het gaat hier om de Wet rechtsherstel box 3. De vraag is dan in hoeverre de Overbruggingswet box 3 wel mag afwijken van het criterium van heffing op basis van werkelijk behaald rendement. Uit het Kerstarrest vloeit geen vereiste voort om per direct een vermogensrendementsheffing op basis van werkelijk behaald rendement te laten plaatsvinden. Heffing op basis van werkelijke rendement is niet op korte termijn mogelijk. Dit is dan ook juist de reden voor het invoeren van de Overbruggingswet box 3; het creëren van een tijdelijke oplossing vóór de nieuwe wetgeving omtrent box 3 op basis van werkelijk rendement kan worden ingevoerd.⁶⁰ Naar mijn mening wordt hiermee wel een risico genomen door in de Overbruggingswet box 3 af te wijken van de vereisten uit het Kerstarrest voor het bieden van rechtsherstel. Ik acht de kans groot dat later wederom rechtsherstel geboden dient te worden over de belastingjaren die onder de Overbruggingswet vallen. Wellicht dat dit risico bewust wordt genomen. Het eventuele rechtsherstel dat later geboden moet worden, geeft wel meer uitvoeringstijd dan het direct heffen op basis van werkelijk rendement vanaf belastingjaar 2023. Dit laatste is uitvoeringstechnisch waarschijnlijk onmogelijk en daarmee is de enige mogelijkheid het aanvaarden van dit risico.

⁵⁷ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.6.3.

⁵⁸ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.6.4.

⁵⁹ Zie o.a. Rechtbank Noord-Holland 16 juni 2023, 21/3461;21/3462, [ECLI:NL:RBNHO:2023:5507](#) en Hof Arnhem-Leeuwarden 7 februari 2023, 22/00093, [ECLI:NL:GHARL:2023:1116](#).

⁶⁰ Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431.

Uiteraard is het ook mogelijk dat geen rechtsherstel nodig zal blijken te zijn over de jaren 2023 tot en met 2026. Door te werken met verschillende forfaitaire rendementen voor verschillende vermogenscategorieën zal het verschil met het werkelijk behaalde rendement worden beperkt. Bovendien worden de forfaitaire rendementen vastgesteld op basis van de werkelijk geldende rendementen. Voor categorie 1 en 3 (banktegoeden en schulden) worden de forfaitaire rendementen zelfs jaarlijks achteraf vastgesteld. Dit draagt bij aan het beter benaderen van het werkelijk behaalde rendement. Desalniettemin blijft het een feit dat de belastingplichtige over een ‘te hoog’ rendement kan worden belast. Dit was echter ook al zo bij de vermogensrendementsheffing zoals deze gold tussen 2001 en 2017. Toen vormde dit nooit, zoals uit rechtspraak is gebleken, een schending van het EVRM. Eerder werden twee criteria gesteld waaraan voldaan moet worden om te spreken van strijdigheid met artikel 1 EP: de onhaalbaarheid van de veronderstelde rendementen en het optreden van een buitensporige last⁶¹. Deze criteria golden niet voor het stelsel tussen 2001 en 2017 en zullen waarschijnlijk ook geen toepassing vinden in de Overbruggingswet box 3. Door de wetgever wordt verondersteld dat de Overbruggingswet niet langer met onhaalbare rendementen werkt. Dit valt echter te betwisten voor het forfaitaire rendement op vermogenscategorie 2: overige bezittingen. Door alle bezittingen, buiten bank- en spaartegoeden om, als één categorie te belasten, wordt wellicht wederom voor bepaalde belastingplichtigen een onhaalbaar forfaitair rendement vastgesteld. Volgens Van Rij behoort een verfijning van deze categorie tot de mogelijkheden.⁶²

Een groot verschil tussen het box 3-stelsel van voor 2017 en de Overbruggingswet box 3 betreft de gedachte achter de vaststelling van het forfaitaire rendementspercentage. Het tot 2017 geldende box 3-stelsel had een forfaitair rendementspercentage van 4%. Dit percentage was gebaseerd op een voor ieder haalbaar rendementspercentage zonder het nemen van al te veel risico. Bewust is toen gekozen voor een laag forfaitair rendementspercentage, omdat ook destijds geen tegenbewijsregeling gold. In het box 3-stelsel vanaf 2017 en in de Overbruggingswet box 3 wordt uitgegaan van gemiddeld behaalde rendementen om de forfaits vast te stellen. Het gaat dan niet meer om een voor ieder, zonder het nemen van veel risico, haalbaar rendement. Daarmee blijft een schending van het EP en EVRM door heffing op basis van de Overbruggingswet box 3 naar mijn mening een reëel risico.

Verzekeren stabiele inkomsten

Een ander risico voor de doeltreffendheid van de Overbruggingswet box 3 wordt veroorzaakt door het verschil tussen het forfaitaire rendementspercentage voor spaargeld en overig vermogen, bijvoorbeeld beleggingen. Het forfaitaire rendement op spaargeld zal in het algemeen lager liggen dan het forfaitaire rendement op overig vermogen. Het lange termijn rendement op onroerend goed, aandelen en obligaties ligt vrijwel altijd hoger dan het gemiddelde rendement op deposito's van huishoudens. Dit brengt mogelijk misbruik met zich mee, in de vorm dat belastingplichtigen hun beleggingen net voor de peildatum omzetten in spaargeld en direct na de peildatum weer terughalen. De Overbruggingswet is minder effectief wanneer belastingplichtigen de heffing naar het hoge rendementspercentage kunnen vermijden door hun vermogen net voor en na de peildatum om te zetten. Om deze peildatumarbitrage te bestrijden is artikel 5.24 Wet IB 2001 opgenomen. Ik bespreek dit verder in paragraaf 3.5.

3.4 Doelmatigheid

Daarnaast dient voorkomen te worden dat een wet tot onnodige inefficiëntie leidt. De verhouding tussen de baten en lasten die voortvloeien uit de werking van de wet, dient in balans te zijn. Dit wordt het vereiste van doelmatigheid genoemd. Hiermee wordt de mate van efficiëntie van een wet aangegeven.⁶³ Doelmatigheid en eenvoud dienen vaak als rechtvaardiging voor disproportionaliteit

⁶¹ Hoge Raad 3 april 2015, [ECLI:NL:HR:2015:812](#), r.o. 2.3.2.

⁶² Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431.

⁶³ *Kamerstukken II* 1990/91, 22 008, nr. 2, p. 25.

binnen wetgeving. Wanneer eenvoud en doelmatigheid echter niet meer in redelijke verhouding staan tot de ongelijke behandeling van ongelijke gevallen dan is ingrijpen van de rechter vereist.⁶⁴ Rechtvaardigheid gaat boven doelmatigheidseisen.⁶⁵

Het box 3-stelsel dat is ingevoerd met de Wet IB 2001 wordt vaak gezien als efficiënt en is daarmee succesvol vanuit het oogpunt van doelmatigheid.⁶⁶ Dit stelsel zou de oplossing moeten vormen voor alle belastingbesparende constructies.⁶⁷ Hiermee is de doelmatigheid bevorderd, dit zijn namelijk extra baten die voortvloeien uit de invoering van deze heffingsystematiek.

Doelmatigheid Overbruggingswet box 3

De Overbruggingswet box 3 werkt nog steeds met forfaitaire rendementspercentages. In tegenstelling tot het oude box 3-stelsel gelden er wel verschillende forfaitaire rendementspercentages voor verschillende vermogenscategorieën. Bovendien worden deze percentages jaarlijks opnieuw vastgesteld, gebaseerd op de werkelijk geldende rendementspercentages voor de verschillende vermogenscategorieën. Hiermee gaat meer kosten en moeite gepaard dan met het oude box 3-stelsel waarbij slechts één vast forfaitair percentage gold. De vraag is of deze extra kosten en moeite worden geëvenaard door extra baten. De Overbruggingswet box 3 zorgt voor een betere benadering van het werkelijk behaalde rendement van een belastingplichtige. Hiermee kan door veel belastingplichtige geld worden bespaard. Bovendien vindt heffing op een eerlijkere en realistischere wijze plaats. Heffen op basis van werkelijk rendement zou nog meer extra kosten met zich meebrengen en in die zin vormt de Overbruggingswet een middenweg. De extra uitvoeringskosten blijven beperkt en de methode van heffing gaat er op vooruit. Hiermee wordt een goede verhouding tussen de baten en lasten van de Overbruggingswet gerealiseerd. De Overbruggingswet kan hiermee als doelmatig worden beschouwd.

Bovendien kan nog worden nagedacht over de verdeling van baten en lasten met het oog op toekomstige generaties. Wanneer de lasten van toekomstige generaties worden meegewogen, kan dit invloed hebben op de doelmatigheid van de wet. Hierbij is van belang in hoeverre duurzaamheidsvraagstukken een plek kunnen krijgen binnen het inkomstenbelastingstelsel, zonder daarbij te veel te doorkruisen met de hoofddoelstelling. Wanneer binnen het inkomstenbelastingstelsel rekening wordt gehouden met toekomstige generaties, kan dit een positief effect hebben op de doelmatigheid, maar dit moet niet te veel bijkomende lasten met zich meebrengen. Zo is het een mogelijkheid om incentives voor duurzaamheid of sociaal-ethische doeleinden in te bouwen in het inkomstenbelastingstelsel.⁶⁸ Binnen box 3 geldt een extra vrijstelling voor groen sparen en groen beleggen. In de Overbruggingswet box 3 is deze vrijstelling nog steeds van toepassing. Wanneer een belastingplichtige groene beleggingen in zowel vermogenscategorie 1 (banktegoeden) als vermogenscategorie 2 (overige bezittingen) heeft, dan geldt de vrijstelling eerst voor de overige bezittingen en het resterende deel van de vrijstelling kan worden ingezet op de vermogenscategorie banktegoeden.⁶⁹ In hoeverre deze vrijstelling bijdraagt aan de doelmatigheid van de Overbruggingswet is dus de vraag. Enerzijds zorgt een vrijstelling voor minder baten voor de staat, maar anderzijds worden kosten voor toekomstige generaties hiermee bespaard.

3.5 Uitvoerbaarheid

In het Kerstarrest komt 'uitvoerbaarheid' aan de orde. Zo stelt de Hoge Raad dat het begrijpelijk is dat de wetgever streeft naar een stelsel waarin de uitvoerbaarheid wordt bevorderd. Het belang van uitvoerbaarheid was voor de wetgever aanleiding om vast te houden aan de vaste vermogensmix met een vast forfaitair rendement. De Hoge Raad oordeelt dat de wens voor een goede uitvoerbaarheid

⁶⁴ Happé 2009.

⁶⁵ Hofstra & Niessen 2002, p. 71.

⁶⁶ *Kamerstukken II 1997/98*, 25810, 2, p. 80.

⁶⁷ Dusarduijn 2010, p. 66-67.

⁶⁸ Vijf jaar Wet IB 2001, Rijkers en Vording, pagina 514.

⁶⁹ Wetsvoorstel Overbruggingswet box 3, p. 2.

echter niet voldoende rechtvaardiging biedt voor het verschil in behandeling tussen belastingplichtigen.⁷⁰ Bovendien oordeelt de Hoge Raad in het Kerstarrest dat rechtsherstel voor de belanghebbende plaats dient te vinden. Daarbij benoemt de Hoge Raad ook dat deze keuze kan zorgen voor uitvoeringsproblemen, aangezien het hier een massaalbezwaarprocedure betreft. Wederom mag dit volgens de Hoge Raad geen reden zijn om rechtsherstel achterwege te laten.⁷¹

Uitvoerbaarheid Overbruggingswet box 3

Zoals eerder benoemd werkt de Overbruggingswet box 3 nog steeds met een forfait. Een forfaitair rendement heeft een gunstig effect op de uitvoerbaarheid van het stelsel in vergelijking met een heffing op basis van werkelijk rendement. Allereerst brengt een forfaitair rendement als voordeel met zich mee dat de belastingplichtige niet hoeft bij te houden hoeveel rendement wordt behaald met het vermogen. Dit draagt bij aan de eenvoud van de belastingheffing voor de burger. Voor de overheid zit het voordeel voornamelijk in de eenvoudigere uitvoerbaarheid. Een forfaitair rendement vereist veel minder controle in vergelijking met een aangifte op basis van het daadwerkelijk behaalde rendement.

In vergelijking met het stelsel dat vanaf 2017 gold voor de box 3 heffing, zal de Overbruggingswet wel meer uitvoeringskracht vereisen. De verschillende forfaits die gelden voor de verschillende vermogenscategorieën zorgen voor meer werk. De forfaits voor vermogenscategorie 1 en 3 worden bepaald aan de hand van de gemiddelde rentes van het jaar zelf. Deze forfaits dienen dus jaarlijks opnieuw te worden vastgesteld. Echter, de automatisering van deze berekening zal de extra uitvoeringskracht die dit systeem vereist waarschijnlijk beperken.

Peildatumarbitrage

Al eerder stipte ik aan dat het verschuiven van vermogen tussen de verschillende vermogenscategorieën binnen box 3 een probleem kan zijn voor de doeltreffendheid van de Overbruggingswet. Peildatumarbitrage is tevens schadelijk voor de uitvoerbaarheid van de Overbruggingswet. Om peildatumarbitrage tegen te gaan dienen antimisbruikbepalingen te worden ontworpen, zoals we nu zien in artikel 5.24 Wet IB. Deze antimisbruikbepalingen dienen gehandhaafd te worden en hiervoor is meer uitvoeringskracht vereist. Het hoppen binnen box 3 was eerder een argument voor de staatssecretaris om geen onderscheid te maken tussen spaargeld en overig vermogen. Heithuis pleit daarom voor het instellen van twee peildata⁷². Hiermee verwacht hij dat een groot deel van de hoppers binnen box 3 wordt ontmoedigd. Het omzetten van beleggingen in spaargeld en weer terug kost tijd en moeite en door het instellen van meerdere peildata kan dit argument zwaarder wegen voor een belastingplichtige. Hiermee zou dus de drang van de belastingplichtige om vermogen te verschuiven binnen box 3 moeten afnemen. Dit zou naar mijn mening een betere optie zijn dan de huidige antimisbruikbepaling die in artikel 5.24 Wet IB is opgenomen. Het instellen van twee peildata kan belastingplichtige een motief geven, namelijk de besparing van tijd, moeite en kosten, om niet te gaan hoppen. Dit in tegenstelling tot de pure wettelijke bepaling van artikel 5.24 Wet IB die de belastingplichtige geen motief geeft, maar wel extra controle vereist. Het zou voor de uitvoerbaarheid dus bevorderlijk kunnen zijn om te zorgen dat belastingplichtigen niet langer een motief hebben om hun geld tussen de vermogenscategorieën te verschuiven, door ervoor te zorgen dat de kosten hiervan de baten overtreffen.

Heffingsvrij vermogen en tegenbewijsregeling

Het heffingsvrije vermogen blijft in stand in de Overbruggingswet box 3. Dit principe vergroot de uitvoerbaarheid van de vermogensrendementsheffing. Naar schatting zorgt dit ervoor dat er ruim drie miljoen minder belastingplichtigen zijn in box 3.⁷³ De administratieve uitvoeringslasten worden

⁷⁰ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.4-3.5.

⁷¹ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.6.4.

⁷² Heithuis, [NTFR 2022/2015](#).

⁷³ *Kamerstukken II 2005/2006*, 30 375, p. 7.

beperkt door het heffingsvrije vermogen. In de Overbruggingswet box 3 is wederom niet gekozen voor een tegenbewijsregeling. Bij de invoering van de Wet IB 2001 werd al afgezien van een tegenbewijsregeling binnen box 3. Het gemis van een tegenbewijsregeling was onder andere een reden om destijds te kiezen voor een relatief laag forfaitair rendement.⁷⁴ De wetgever stelde destijds dat een tegenbewijsregeling de uitvoerbaarheid zou verminderen en daarmee het uitvoeringsvoordeel van een forfaitair rendement te niet zou doen.⁷⁵ Hier geldt dus opnieuw dat het niet invoeren van een tegenbewijsregeling bijdraagt aan de uitvoerbaarheid van de wet. Echter, het blijft naar mijn mening wel de vraag of deze bevordering van de uitvoerbaarheid het waard is. Een tegenbewijsregeling zorgt er namelijk voor dat belastingplichtigen de mogelijkheid krijgen om een realistischere heffing over hun vermogensinkomsten te bereiken. Bovendien bevordert een tegenbewijsregeling naar alle waarschijnlijkheid het vertrouwen van belastingplichtigen in het gehele box 3-stelsel.

3.6 Draagkracht

Het draagkrachtbeginsel is een belangrijk beginsel voor de huidige vorm waarin inkomstenbelasting wordt geheven. Belastingplichtigen dragen bij aan de collectieve uitgaven van de overheid naar rato van financiële draagkracht. Het draagkrachtbeginsel kan worden gezien als het principe van de sterkte schouders dragen de zwaarte lasten. Iedere belastingplichtige dient volgens de draagkrachtgedachte binnen de inkomstenbelasting bij te dragen aan de algemene middelen, waarbij rekening wordt gehouden met inkomen en persoonlijke omstandigheden.⁷⁶ Zeker bij de vermogensrendementsheffing dient rekening te worden gehouden met het vermogen tot het betalen van belasting door de belastingplichtige.

Draagkracht Overbruggingswet box 3

Binnen de Overbruggingswet box 3 wordt nog steeds met forfaits gewerkt, maar wordt wel geprobeerd beter aan te sluiten bij het werkelijk behaalde rendement van de belastingplichtige. Hiermee ligt de Overbruggingswet meer in lijn met de draagkrachtgedachte dan het box 3 stelsel, zoals dat in de jaren voorafgaand aan de invoering van deze wet gold. Belastingplichtigen worden volgens het draagkrachtbeginsel geacht bij te dragen naar hun kunnen om bij te dragen. Wanneer heffing over werkelijk rendement plaatsvindt, vindt alleen heffing plaats bij daadwerkelijk behaalde inkomsten. Hiermee wordt een belastingplichtige nooit in de heffing betrokken voor zover geen inkomsten zijn behaald. De Overbruggingswet garandeert dit nog niet, omdat nog steeds heffing plaatsvindt op basis van forfaitaire rendementspercentages. Echter, deze forfaits worden wel gesplitst in verschillende categorieën en worden jaarlijks opnieuw bepaald. Dit zorgt ervoor dat dichter bij de werkelijkheid wordt aangesloten dan bij het voormalige box 3-stelsel. Anderzijds bestaat er zeker voor de categorie overige bezittingen, nog een groot verschil met een heffing op basis van werkelijk rendement. We kunnen nog niet spreken van een stelsel waarbij heffing naar draagkracht wordt gegarandeerd. Een belastingplichtige die jaarlijks verlies maakt op vermogensbestanddelen die in categorie 2 vallen, wordt voor een zelfde bedrag in de heffing betrokken als een belastingplichtige die over dezelfde vermogensbestanddelen een flinke winst behaald.

3.7 Deelconclusie

De Overbruggingswet box 3 vormt een tijdelijke oplossing voor de vermogensrendementsheffing. De wet is momenteel doeltreffend, omdat deze tijdelijke oplossing uitvoerbaar is. Het is echter wel een risico om de Overbruggingswet te laten afwijken van een heffing op basis van werkelijk rendement. Mocht later rechtsherstel moeten worden geboden voor de jaren die onder de Overbruggingswet

⁷⁴ *Kamerstukken II 1999-2000, 26 727, nr. 7, p. 263-265.*

⁷⁵ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 39-40.*

⁷⁶ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, 3, p. 4-5.*

vallen, omdat blijkt dat de wet toch niet in lijn is met het EVRM, dan zal de Overbruggingswet zijn effectiviteit verliezen. Hoe meer een heffing op basis van werkelijk rendement wordt bereikt, hoe beter het heffingsstelsel zal aansluiten bij de draagkrachtgedachte.

De Overbruggingswet box 3 is efficiënt aangezien met forfaits wordt gewerkt. Hiermee worden extra uitvoeringskosten bespaard. Ten opzichte van het oude box 3 stelsel met één forfaitair rendementspercentage vereist de Overbruggingswet box 3 wel meer uitvoeringscapaciteit. Op het gebied van doelmatigheid kan de Overbruggingswet wellicht juist als gulden middenweg worden gezien. Het in stand houden van het heffingsvrije vermogen draagt bij aan de uitvoerbaarheid van de wet. Door het kiezen voor het wederom niet invoeren van een tegenbewijsregeling, wordt de uitvoerbaarheid bevorderd. De vraag blijft in hoeverre dit op andere gebieden, zoals rechtvaardigheid, een juiste keuze is.

	Overbruggingswet box 3
Doeltreffendheid	+/-
Doelmatigheid	+
Uitvoerbaarheid	+
Draagkracht	-

Tabel 3

4. Alternatieven

4.1 Inleiding

Door de jaren heen is gebleken dat vele vormen van heffing over inkomsten uit vermogen niet houdbaar zijn. Met het Kerstarrest werd de juridische onhoudbaarheid van het toenmalige stelsel bevestigd, maar ook eerdere vormen, van de zowel reële als forfaitaire heffing over het vermogen dan wel het inkomen uit vermogen, hebben voor problemen gezorgd. Het kabinet is van plan in het nieuwe box 3-stelsel, vanaf 2027, te gaan heffen over de werkelijke opbrengst van het vermogen. Hiervoor bestaan verschillende heffingsmethoden. Hierna ga ik eerst in op de vermogensbelasting, vermogensaanwasbelasting en vermogenswinstbelasting als heffingsystemen. Vervolgens komen de consultatieversie Wet werkelijk rendement box 3 aan de orde en tenslotte de verfijning van de nu geldende Overbruggingswet box 3.

4.2 Vermogensbelasting

Een vermogensbelasting definieert zich door een directe heffing over het vermogen. Hierbij wordt buiten beschouwing gelaten of inkomen wordt behaald met dit vermogen. In Nederland is eerder een vermogensbelasting geheven. De Wet VB 1892 was vanaf de aanpassingen in 1914 een echte vermogensbelasting, zie paragraaf 2.2. Deze wet gold tot 2001. Hierbij werd al het vermogen belast en werd geen onderscheid gemaakt tussen al dan niet vruchtdragend vermogen.

Doeltreffendheid vermogensbelasting

Op 13 juli 2022 werd door Tweede Kamerleden Nijboer (PvdA), Alkaya (SP), Van Raan (PvdD) en Gündogan een initiatiefvoorstel ingediend voor een progressieve vermogensbelasting. Deze wet zou moeten zorgen voor een progressieve heffing op vermogensbestanddelen vanaf 2024. Hierin worden vier concrete doelen van de heffing geformuleerd:⁷⁷

- Het matigen van de vermogensongelijkheid in Nederland
- Het genereren van een stabiele belastingopbrengst
- Een regeling die uitvoerbaar is voor de Belastingdienst
- Een regeling die begrijpelijk en uitlegbaar is

Door het progressieve element dat is opgenomen in dit wetsvoorstel kan een nivellerend effect worden bereikt. Belastingplichtigen met een hoger vermogen, betalen meer vermogensbelasting. Anderzijds wordt de vermogensongelijkheid niet verkleind, wanneer met het vermogen meer rendement wordt behaald dan aan heffing wordt betaald. Daarmee kan dit doel dus niet gegarandeerd worden. Een vermogensbelasting zorgt over het algemeen voor stabiele belastingopbrengsten. Het collectieve vermogen is namelijk over het algemeen redelijk stabiel, anders dan het inkomen daaruit.⁷⁸

De Raad van State heeft op 15 maart 2023 een advies opgesteld over het genoemde initiatiefwetsvoorstel. De Raad van State concludeert dat de vermindering van de vermogensongelijkheid en het bereiken van een stabiele belastingopbrengst maar beperkt zal worden bereikt, terwijl dit de doelen zijn die uit het wetsvoorstel voortvloeien. Bovendien wordt de uitvoerbaarheid van de regeling door de Belastingdienst betwist. Ook concludeert de Afdeling, dat schending met het eigendomsrecht een risico is. Hierbij wordt maximering, zoals in de zogenoemde 68%-regeling werd gedaan (zie paragraaf 2.2), als mogelijkheid genoemd. Hierdoor wordt een maximale heffing over het zuivere inkomen gegarandeerd.⁷⁹

⁷⁷ Memorie van Toelichting bij Initiatiefvoorstel voor een Wet progressieve vermogensbelasting 2024.

⁷⁸ Memorie van Toelichting bij Initiatiefvoorstel voor een Wet progressieve vermogensbelasting 2024.

⁷⁹ Raad van State advies wetsvoorstel vermogensbelasting 2024.

Doelmatigheid en uitvoerbaarheid vermogensbelasting

Een voordeel van een vermogensbelasting is de eenvoud die het met zich meebrengt. Bij deze vorm van belastingheffing hoeft niet te worden bepaald wat al dan niet als inkomen uit vermogen classificeert. Slechts het vermogen zelf dient vastgesteld te worden. Siegmann pleit voor de invoering van een echte vermogensbelasting. Volgens Siegmann is een vermogensbelasting de enige manier om zowel eenvoud als stabiele inkomsten voor de overheid te garanderen.⁸⁰

De vraag kan worden gesteld waarom deze belasting, die eerder per 2001 werd afgeschaft, dan nu wel succesvol zou zijn. Naast de vermogensbelasting werden toentertijd ook de inkomsten uit vermogen met inkomstenbelasting belast. De anticumulatieregeling die was ingevoerd voor de vermogens- en inkomstenbelasting zorgde voor veel belastingontwijkende constructies. Bij het enkel invoeren van een vermogensbelasting, en dus niet als toevoeging ook nog een heffing over de inkomsten uit het vermogen, zal geen sprake zijn van een anticumulatieregeling. Het pleidooi van Siegmann voor de invoering van een vermogensbelasting, betreft de vervanging van het box 3-stelsel door een vermogensbelasting. Dit betreft dus slechts het belasten van het vermogen zonder aanvullende heffing op de inkomsten uit vermogen.⁸¹

Er zijn verschillende visies op de reden waarom toenmalig staatssecretaris Vermeend de vermogensbelasting in de inkomstenbelasting heeft opgenomen. Zo wordt gesuggereerd dat een internationale component heeft meegewogen. Nederland heeft veel verdragen omtrent de inkomstenbelasting, maar weinig betreffende de vermogensbelasting. Dit kan destijds hebben gezorgd voor een voorkeur van de integratie van de vermogensbelasting in de inkomstenbelasting tegenover het separaat behouden van de vermogensbelasting.⁸² Deze internationale component speelt natuurlijk nog steeds een rol bij de uitvoerbaarheid van een vermogensbelasting. Een gebrek aan verdragen betreffende een vermogensbelasting, kan zorgen voor bijvoorbeeld dubbele heffing.

Draagkracht vermogensbelasting

Draagkracht bestaat onder andere uit de elementen inkomen en vermogen. Vermogen vormt een reserve die kan worden gebruikt voor toekomstige bestedingen.⁸³ Draagkracht dient belast te worden om een zo rechtvaardig mogelijke belastingheffing te creëren.⁸⁴ Volgens Wiezer is het evident dat een vermogensbelasting onderdeel mag zijn van een totaal pakket aan heffingen. Vermogen leidt namelijk tot draagkracht en draagkracht dient belast te worden. Het EVRM beschermt tegen het afnemen van eigendom, maar inkomsten en vermogen zorgen beide een vorm van draagkracht, en daarom zou een vermogensbelasting dan ook niet per definitie in strijd zijn met het EVRM stelt Wiezer.⁸⁵ Het Kerstarrest in gedachte houdend, acht ik de kans klein dat een vermogensbelasting als niet strijdig met het EVRM zal worden beschouwd.

Invoering vermogensbelasting

In 2022 werd door de landsadvocaat van het ministerie van Financiën al een advies uitgebracht over de herinvoering van een vermogensbelasting. In dit advies wordt aangegeven dat een dergelijke vermogensbelasting dezelfde bezwaren zou hebben als het box 3-stelsel. Zo bestaat wederom het risico op de strijdigheid met het recht op ongestoord genot van eigendom vanuit het EVRM. Niet kan worden uitgesloten dat de proportionaliteitstoets op stelselniveau niet kan worden doorstaan. Een lager tarief of een plafond zal wel zorgen voor een kleiner risico op schending van artikel 1 EP.⁸⁶

⁸⁰ Siegmann, *Betrouwbaar belasten*, p.76.

⁸¹ Siegmann, *Betrouwbaar belasten*.

⁸² Herreveld, *NLF* 2022/6.

⁸³ Wiezer, [NTFR 2022/973](#).

⁸⁴ Berentsen, *FD* 2022.

⁸⁵ Wiezer, [NTFR 2022/973](#).

⁸⁶ Advies Landsadvocaat vermogensbelasting 2023 en 2024, 18 maart 2022.

Ook kan in twijfel worden getrokken in hoeverre het box 3-stelsel niet al kwalificeert als een vermogensbelasting. Hierbij merkt Siegmann op dat het gebruik van een forfaitaire grondslag het karakter van een inkomstenbelasting wegneemt.⁸⁷ Hier heeft hij een punt aangezien niet de werkelijke inkomsten van het vermogen in de heffing worden betrokken. Feitelijk wordt een vast percentage van het vermogen belast, tegen een vast tarief. Wanneer we deze twee percentages vermenigvuldigen, is dit eigenlijk het percentage waartegen het vermogen zelf wordt belast. Hierbij is dan wel het heffingsvrije vermogen en de vermogensmix buiten beschouwing gelaten.

4.3 Vermogensaanwasbelasting

Voor het nieuwe stelsel, zoals dat is opgenomen in het consultatiewetsvoorstel, als voorbereiding op het stelsel dat vanaf 2027 moet gaan gelden, wordt in de regel een vermogensaanwasbelasting beoogd. Enkele vermogenscategorieën zullen hiervan worden uitgezonderd. In deze paragraaf zal ik ingaan op de vermogensaanwasbelasting, de uitzonderingen laat ik buiten beschouwing en komen aan de orde in 4.5.

Doeltreffendheid en draagkracht vermogensaanwasbelasting

Een vermogensaanwasbelasting voorkomt belastinguitstel ten opzicht van een vermogenswinstbelasting. Bij een vermogensaanwasbelasting kunnen belastingplichtigen niet vluchten naar beleggingsproducten die geen dividend uitkeren, maar slechts inzetten op waardeinstijgingen. Deze waardeinstijging wordt in het geval van een vermogenswinstbelasting pas belast bij verkoop en daarmee kan de betaling van belasting voor lange tijd worden uitgesteld. Bij een vermogensaanwasbelasting wordt dit uitstelprincipe voorkomen.

Een vermogensaanwasbelasting zal onderscheid maken tussen twee categorieën waarover belasting wordt geheven. Enerzijds worden de reguliere voordelen uit vermogen belast, bijvoorbeeld rente en dividend. Anderzijds worden zowel de gerealiseerde als ongerealiseerde waardeontwikkelingen van vermogensbestanddelen belast.⁸⁸ Dit betekent dat belasting over waardeontwikkelingen wordt geheven ongeacht of daadwerkelijk inkomen wordt gerealiseerd. Wanneer bijvoorbeeld onroerend goed stijgt in waarde, zal met een vermogensaanwasbelasting deze waardeinstijging worden belast. De aanwas is echter geen inkomen, want deze waardeinstijging blijft in het onroerend goed. Hiermee kan worden gesteld dat een stelsel van vermogensaanwasbelasting op gespannen voet staat met het draagkrachtbeginsel. Belasting kan namelijk niet worden betaald vóór daadwerkelijk inkomsten zijn gegenereerd, en hiermee wordt bij de vermogensaanwasbelasting dus niet op draagkrachtige wijze belasting geheven. Anderzijds kan ook worden bepleit dat aanwas ook zorgt voor meer vermogen bij een belastingplichtige en daarom voor extra draagkracht. Vanuit het draagkrachtbeginsel zou daarom ook kunnen worden gesteld dat dit extra gegenereerde vermogen juist in de heffing moet worden betrokken.

Belasting dient bij een systeem van vermogensaanwasbelasting te worden betaald over de vermogensaanwas ongeacht of de waardeinstijgingen daadwerkelijk zijn gerealiseerd. De belastingplichtige zal dus niet altijd beschikken over de aanwas van het vermogen, dit kan voor liquiditeitsproblemen zorgen.⁸⁹ Dit liquiditeitsprobleem speelt voornamelijk een rol bij vermogensbestanddelen die niet gemakkelijk op korte termijn liquide zijn te maken. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan onroerend goed.⁹⁰ Dit fenomeen kan in het slechtste geval zelfs zorgen dat belastingplichtigen in de schuldenproblematiek terecht komen, omdat zij niet aan hun belastingbetalingsverplichtingen kunnen voldoen, als zij hun vermogensbestanddelen niet liquide kunnen maken. Ook wanneer belastingplichtigen wel in staat zijn om hun onroerend goed te

⁸⁷ Siegmann, *Betrouwbaar belasten*, p.76.

⁸⁸ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.5.

⁸⁹ Boer, [NTFR 2022/3382](#).

⁹⁰ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.6.

verkopen, wordt dit vanuit het kabinet niet als wenselijk ervaren.⁹¹ Naar mijn mening zou dit de economie ook te sterk beïnvloeden. Een dergelijke belastingheffing zou in grote mate invloed hebben op de aan- en verkoopbeslissingen van belastingplichtigen. Dit zou een grote waardedaling van onder andere onroerend goed en andere minder liquide vermogensbestanddelen teweeg kunnen brengen.

Bovendien is in beginsel voor de inkomstenbelasting de realisatie van inkomen altijd leidend geweest. Het realisatietijdstip is altijd van belang geweest voor het behalen van fiscaal inkomen. Het liquiditeitsargument is de belangrijkste reden om het realisatieprincipe te eerbiedigen. Het liquiditeitsprobleem is een terugkerend probleem. In het box 3-stelsel, zoals gold vanaf 2001, speelde het liquiditeitsprobleem ook een rol. Belastingplichtigen werden in de heffing betrokken voor inkomsten die niet werkelijk waren behaald, aangezien met een forfait werd gewerkt. Het heffen over ongerealiseerde vermogensaanwas, geeft wederom een liquiditeitsprobleem. De heffing vindt nu wel plaats over werkelijk behaalde vermogensmutaties, maar nog steeds gaat het om ongerealiseerde opbrengsten.

Doelmatigheid en uitvoerbaarheid vermogensaanwasbelasting

Met een vermogensaanwasbelasting wordt voorkomen dat informatie over de waardering van vermogensbestanddelen voor lange tijd bewaard dient te worden door bijvoorbeeld financiële instellingen.⁹² Dit klinkt wellicht als een beperkt probleem, zeker tegenwoordig, nu gegevens relatief eenvoudig te registreren zijn. Dit wordt echter complexer aangezien ieder vermogensbestanddeel op zichzelf gewaardeerd dient te worden. Zo kunnen aandelen bijvoorbeeld in tranches worden gekocht, tegen verschillende prijzen, en deze dienen dan separaat te worden gewaardeerd en geregistreerd. Bij verkoop moet dan in geval van een vermogenswinstbelasting, wellicht jaren later, worden bepaald wat de verkrijgingsprijs is geweest van de individuele aandelen. Een vermogensaanwasbelasting heeft hierin een voordeel in de uitvoerbaarheid, aangezien dit probleem daar niet speelt.⁹³

4.4 Vermogenswinstbelasting

Naast een vermogensaanwasbelasting is ook de vermogenswinstbelasting een mogelijkheid als basis voor het nieuwe box 3-stelsel. Bij een vermogenswinstbelasting wordt, in tegenstelling tot de vermogensaanwasbelasting, pas belasting geheven wanneer daadwerkelijk winst is gerealiseerd over het vermogen. Waardemutaties worden volledig toegerekend aan het jaar waarin een vermogensbestanddeel wordt verkocht. De verkoopprijs wordt dan vergeleken met de historische aankoopprijs. Hierbij wordt rekening gehouden met eventuele kosten die eerder zijn afgetrokken.⁹⁴ Reguliere voordelen, zoals rente en dividend, worden op hetzelfde moment belast als bij de vermogensaanwasbelasting, namelijk wanneer ze zijn genoten.

Doeltreffendheid en draagkracht vermogenswinstbelasting

Een vermogenswinstbelasting geeft een prikkel om winst uit te stellen, omdat het behalen van winst heffing te weeg brengt. Belastingplichtigen zullen eerder geneigd zijn om de realisatie van winst uit te stellen. Dit fenomeen wordt het lock-in-effect genoemd. Belastingplichtigen zoeken manieren om belastingheffing te voorkomen. Bovendien kan dit effect vice versa werken wanneer vermogensbestanddelen dalen in waarde. Een vermogenswinstbelasting zal dan juist aanzetten tot verkoop. Deze prikkels, winstuitstel en verliesrealisatie, beïnvloeden het gedrag van de belastingplichtige en werken economisch verstorend.⁹⁵

Bovendien bestaat bij een vermogenswinstbelasting de kans op een progressienadeel. Een grote waarde stijging wordt namelijk in één jaar in de belastingheffing betrokken en niet over

⁹¹ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.17.

⁹² Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.6.

⁹³ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.27.

⁹⁴ Kamerbrief 29 september 2022, 2022-0000206548, p.3.

⁹⁵ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.27.

meerdere jaren verspreidt. Dit heeft het risico dat niet optimaal gebruik kan worden gemaakt van het heffingsvrije vermogen. Hierbij aansluitend valt bij een progressief tarief een groter gedeelte onder een hogere tariefschijf, in vergelijking met de situatie dat de winst over meerdere jaren is verdeeld. Een progressienadeel is niet in lijn met de draagkrachtgedachte. Een gelijk inkomen, zorgt voor een gelijke draagkracht en zou dan ook gelijk belast moeten worden. Dit zou ongeacht het moment van heffing moeten zijn.⁹⁶ Anderzijds sluit het stelsel van vermogenswinstbelasting wel aan bij het realisatiebeginsel. Heffing vindt plaats op het moment dat daadwerkelijk sprake is van inkomen. Hierdoor worden liquiditeitsproblemen voorkomen. Dit sluit dan weer beter aan bij de draagkrachtgedachte.

Doelmatigheid en uitvoerbaarheid vermogenswinstbelasting

Het voordeel van een vermogenswinstbelasting is dat geen rekening hoeft te worden gehouden met de jaarlijkse vermogenswaardering. Wanneer het ene jaar de waarde van de vermogensbron stijgt en het andere jaar de waarde daalt, hoeft voor de heffing geen verliesverrekening plaats te vinden, omdat de belastingheffing slechts eenmalig bij verkoop plaatsvindt. Bovendien sluit de vermogenswinstbelasting volledig aan bij het realisatiebeginsel. De vermogensmutatie die wordt betrokken in de heffing, is daadwerkelijk verkregen op het moment van verkoop.⁹⁷ Een probleem bij de vermogenswinstbelasting kan zitten in het bepalen van de historische aanschafprijs. Niet voor alle vermogensbestanddelen worden deze gegevens voor lange tijd bewaard, denk bijvoorbeeld aan de aankoop van individuele aandelen. Het lastiger kunnen achterhalen van deze gegevens, omdat hier een langere tijd overheen gaat voor de belastingheffing plaats vindt, is negatief voor de uitvoerbaarheid van de vermogenswinstbelasting.⁹⁸

4.5 Consultatiewetsvoorstel box 3

In het consultatiewetsvoorstel box 3 wordt een nieuw stelsel geschetst waarbij de vermogensaanwasbelasting als hoofdregel zal gelden. Hierbij wordt echter een uitzondering gemaakt voor onroerende zaken en aandelen in familiebedrijven en startende innovatieve ondernemingen. Voor deze vermogensbestanddelen zal een heffing op basis van een vermogenswinstbelasting plaatsvinden. Hierdoor vindt heffing pas plaats bij realisatie van de waardeontwikkeling.⁹⁹

Binnen het nieuwe wetsvoorstel voor box 3 wordt het heffingsvrije vermogen vervangen voor een heffingsvrij inkomen. Bovendien wordt de mogelijkheid tot verliesverrekening ingevoerd. Binnen een stelsel op basis van werkelijk rendement is het namelijk ook mogelijk dat verlies wordt gemaakt op het vermogen.¹⁰⁰

Doeltreffendheid consultatiewetsvoorstel box 3

Zoals eerder uitgelegd levert een vermogensaanwasbelasting bij onroerende zaken mogelijk problemen op. Wanneer een waardestijging over onroerend goed plaatsvindt, kan de belastingplichtige een tekort aan liquide middelen hebben om te voldoen aan de belastingverplichting. Dit kan leiden tot gedwongen verkoop van het onroerend goed. Door de onwenselijke gevolgen die dit met zich mee kan brengen, is gekozen voor een vermogenswinstbelasting voor deze categorie vermogensbestanddelen. Deze fiscale regeling heeft dus als doel het voorkomen van gedwongen verkoop van onroerende zaken. De regeling is naar verwachting doeltreffend, want belastingheffing vindt onder de vermogenswinstbelasting pas plaats bij realisatie.¹⁰¹

⁹⁶ Kamerbrief 29 september 2022, 2022-0000206548, p.7.

⁹⁷ Kamerbrief 29 september 2022, 2022-0000206548, p.5.

⁹⁸ Kamerbrief 29 september 2022, 2022-0000206548, p.5.

⁹⁹ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.6.

¹⁰⁰ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.15.

¹⁰¹ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.17.

Bovendien geldt de vermogenswinstbelasting voor aandelen in familiebedrijven en startende innovatieve ondernemingen. Het kabinet vindt het belangrijk dat dit type investeringen niet wordt ontmoedigd. Een vermogensaanwasbelasting zorgt voor de noodzaak om extra liquide middelen aan te houden en deze noodzaak wordt door een vermogenswinstbelasting weggehaald. De regeling is naar verwachting doeltreffend, omdat investeerders meer liquide middelen overhouden om te investeren. Zij hoeven deze liquide middelen niet achter de hand te houden als buffer voor de belastingheffing over waardeinstijgingen.¹⁰²

Doelmatigheid, draagkracht en uitvoerbaarheid consultatievoorstel box 3

De regeling die zorgt voor toepassing van de vermogenswinstbelasting op onroerende zaken, brengt extra kosten met zich mee ten opzichte van de toepassing van de vermogensaanwasbelasting. De regeling wordt door het kabinet echter toch als doelmatig beschouwd. Dit komt, omdat de kosten van tijdelijke aard zijn. Op de lange termijn is de opbrengst namelijk gelijk. Een vermogenswinstbelasting zal wel voor belastinguitstel zorgen en daarom kost de regeling in de eerste jaren geld.¹⁰³

De vermogenswinstbelasting voor investeringen in familiebedrijven en startende innovatieve ondernemingen zorgt naar verwachting ook voor belastingderving. Toch acht het kabinet de regeling doelmatig, omdat het ondernemingsklimaat voor startende ondernemingen en familiebedrijven wordt bevorderd. Bovendien is het grootste deel van de derving van tijdelijke aard.¹⁰⁴

Ook wordt in het consultatiewetsvoorstel het heffingsvrije vermogen vervangen door een heffingsvrij inkomen. Een heffingsvrij inkomen zorgt ervoor dat belastingplichtigen met hetzelfde werkelijk behaalde rendement evenveel belasting betalen. Dit is bij een heffingsvrij vermogen niet het geval, omdat een belastingplichtige met een laag vermogen toch een hoog rendement kan behalen. Daarom sluit een heffingsvrij inkomen beter aan bij de draagkrachtgedachte. Ook sluit een heffingsvrij inkomen goed aan bij een doelmatige belastingheffing. Belastingplichtigen met een laag inkomen uit vermogen, betalen geen belasting over dit inkomen.¹⁰⁵ Om doelmatigheidsredenen is voor de verliesverrekening binnen het nieuwe wetsvoorstel een drempelbedrag opgenomen. Dit principe is eigenlijk gelijk aan de doelmatigheid van het heffingsvrije inkomen. Door een drempel op te nemen wordt een deel van de belastingplichtige niet in de box 3 heffing betrokken. Het gaat dan om degenen met slechts een klein inkomen uit vermogen of slechts een klein verlies uit vermogen.¹⁰⁶ Dit draagt uiteraard ook bij aan de uitvoerbaarheid van de wetgeving.

Over het algemeen kan worden gesteld dat een stelsel op basis van werkelijk rendement nadelig is ten opzichte van de uitvoerbaarheid van de wet in vergelijking met een stelsel op basis van forfaits. Het gelijk behandelen van ongelijke gevallen omwille van eenvoud wordt echter niet als rechtvaardig beschouwd. Een dergelijke ongelijke behandeling is strijdig met het EVRM. Dit is het moment dat we een omslag gaan zien waarbij deze rechtvaardigheid daadwerkelijk zwaarder gaat wegen dan doelmatigheid en uitvoerbaarheid.

4.6 Verfijning Overbruggingswet box 3

Staatssecretaris van Rij heeft veelal gesproken over een verfijning van de Overbruggingswet box 3. In zijn Kamerbrief van 26 april 2023 gaat hij in op de mogelijkheid tot verfijning van het huidige stelsel tijdens de overbruggingsperiode. In de huidige Overbruggingswet box 3 sluit het forfait voor vermogenscategorie 1, spaarders, goed aan bij het werkelijk gemiddelde rendement. Voor vermogenscategorie 2, overige bezittingen, zit dit anders. Overige bezittingen is een categorie met veel uiteenlopende vermogensbestanddelen erin opgenomen. Hiermee gaan dan ook veel

¹⁰² Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.19.

¹⁰³ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.17.

¹⁰⁴ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.19.

¹⁰⁵ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.15.

¹⁰⁶ Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460, p.16.

verschillende rendementen gepaard. Voornamelijk voor deze categorie zou een verfijning daarom gewenst zijn.¹⁰⁷

Forfaitaire regeling

Uit het Kerstarrest vloeit voort dat een forfaitaire regeling alleen kan worden gerechtvaardigd wanneer bij het vaststellen van de forfaits getracht is de werkelijkheid te benaderen. In dat geval kan dit een rechtvaardiging bieden voor de ongelijkheid die een forfaitaire regeling met zich meebrengt. Het gaat daarbij om de verhouding tussen het doel van de regeling en de ongelijkheid die wordt veroorzaakt door de verwezenlijking van dat doel.¹⁰⁸ Dit zou betekenen dat een heffing op basis van werkelijk rendement niet per definitie noodzakelijk is. Hiermee wordt ook de (tijdelijke) houdbaarheid van de Overbruggingswet box 3 bevestigd.

Op 18 september 2023 is een conclusie van advocaat-generaal (A-G) Wattel gepubliceerd. Hierin stelt de A-G dat de Wet Rechtsherstel box 3 het discriminatieverbod en het eigendomsgrondrecht minstens evenzeer en even systematisch schendt, als de te herstellen box 3 geldend vanaf 2017. Belastingheffing naar een gemiddeld beleggingsrendement leidt volgens de A-G per definitie tot discriminatie van de ondergemiddelden. Het aanpassen van het forfaitaire rendementspercentage, zodat dit beter aansluit bij de werkelijk behaalde rendementen, maakt hierin volgens de A-G geen verschil.¹⁰⁹ Hiermee kan dan anderzijds weer worden bepleit dat de Overbruggingswet box 3 ook niet voldoet aan de vereisten die het EVRM stelt. In dat geval kan worden verwacht dat voor de periode die onder de Overbruggingswet box 3 valt, wederom verdergaand rechtsherstel geboden dient te worden. Naar verwachting spreekt de Hoge Raad zich hier over 6 maanden over uit.

Mogelijkheden tot verfijning

Het verfijnen van de Overbruggingswet box 3 kan verschillende voordelen met zich meebrengen. Allereerst kan een verfijning zorgen voor betere aansluiting bij een heffing op basis van werkelijk rendement. Heffing op basis van werkelijk rendement is het uiteindelijke doel en een verfijning kan zorgen dat we ook in de overbruggingsperiode hier al meer naartoe werken. Daarbij aansluitend wordt de kans verkleind dat later blijkt dat een schending van het EVRM heeft plaatsgevonden met de heffing op basis van de Overbruggingswet box 3. Een verfijning kan daarmee wellicht voorkomen dat later rechtsherstel dient plaats te vinden. Bovendien kan verfijning zorgen voor een groter maatschappelijk draagvlak voor de Overbruggingswet. Hierdoor is de kans kleiner dat veel bezwaarprocedures ontstaan.¹¹⁰ In de Kamerbrief van 26 april 2023 gaat de staatssecretaris in op enkele mogelijkheden tot verfijning. Een aantal hiervan zal ik onderstaand kort toelichten en bespreken.

Nader uitsplitsen van vermogenscategorie 2: overige bezittingen

Het is een mogelijkheid om de categorie overige bezittingen verder uit te splitsen. Hierbij kan worden gedacht aan een apart forfaitair rendementspercentage voor: effecten, onroerende zaken, kapitaalverzekeringen en periodieke uitkeringen. Door een dergelijke uitsplitsing van deze vermogenscategorie wordt beter aangesloten bij de werkelijkheid. Uiteraard brengt dit wel meer uitvoeringskosten met zich mee. Allereerst moet worden gezorgd voor een sluitende definitie van alle gesplitste vermogenscategorieën. Hiermee dient voorkomen te worden dat de mogelijkheid bestaat vermogensbestanddelen al dan niet bewust onder een verkeerde categorie in te delen. Wanneer geen duidelijke afbakening bestaat per vermogenscategorie, kan dit belastingplichtigen een prikkel geven vermogensbestanddelen te plaatsen onder een categorie met een lager forfaitair

¹⁰⁷ Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431, p. 2-3.

¹⁰⁸ Hoge Raad 24 december 2021, [ECLI:NL:HR:2021:1963](#), r.o. 3.2.3.

¹⁰⁹ Parket bij de Hoge Raad 18 september 2023, [ECLI:NL:PHR:2023:655](#).

¹¹⁰ Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431, p. 5.

rendementspercentage.¹¹¹ Bovendien dient voor elke categorie een apart forfaitair rendementspercentage te worden vastgesteld, gebaseerd op de langjarige gemiddelde rente. Hierbij komt ook de vraag op in hoeverre een langjarige gemiddelde rente voor al deze categorieën kan worden bepaald.¹¹²

Gelijktrekken forfait voor vorderingen en schulden

Vorderingen vallen in de Overbruggingswet in de categorie overige bezittingen (vermogenscategorie 2). Schulden vallen onder vermogenscategorie 3, waarvoor het forfaitaire rendementspercentage een stuk lager ligt. Dit is opvallend wanneer je bedenkt dat het kan gaan om een vordering en schuld die bij elkaar horen. Een lening kan dan bij degene die geld uitleent forfaitair worden belast tegen het hoge percentage van vermogenscategorie 2, terwijl de lening bij degene die het geld leent tegen een lager percentage wordt meegenomen in box 3. Als verfijningsmogelijkheid wordt aangekaart dat vorderingen en schulden hetzelfde forfaitaire rendementspercentage kunnen krijgen.

Een dergelijke verfijning brengt wel arbitragemogelijkheden met zich mee. Zo kunnen constructies worden bedacht waardoor bepaalde vermogensbronnen als vorderingen worden geclassificeerd en tegen een lagere forfaitair rendement worden belast. Bovendien brengt deze verfijning een budgettaire derving met zich mee.¹¹³ In het Belastingplan 2024 is de defiscalisering van onderlinge vorderingen en schulden bij partners en minderjarige kinderen opgenomen.¹¹⁴

Groen beleggen

In paragraaf 3.4 heb ik al benoemd dat momenteel een vrijstelling geldt voor groen sparen en beleggen. Door het lagere forfaitaire rendement op spaartegoeden in de Overbruggingswet box 3, wordt de vrijstelling binnen deze vermogenscategorie ook minder interessant. Dit kan zorgen voor minder stimulans voor belastingplichtigen om hun spaargeld bij groenbanken onder te brengen. Om dit te voorkomen wordt als verfijningsmogelijkheid voor de Overbruggingswet voorgesteld om de heffingskorting voor groen sparen en beleggen te verhogen van 0,7% naar 1,1% van het vrijgestelde bedrag. Dit moet zorgen voor een grotere prikkel voor belastingplichtigen om gebruik te maken van groen sparen.¹¹⁵

Tegenbewijsregeling

Volgens het kabinet is de invoering van een tegenbewijsregeling niet uitvoerbaar. Een tegenbewijsregeling geeft belastingplichtigen de mogelijkheid aan te tonen dat hun werkelijk behaalde rendement lager ligt dan bepaald op basis van het forfaitaire rendementspercentage. Dit draagt bij aan een rechtvaardige heffing binnen de Overbruggingswet box 3. Een nadeel van een tegenbewijsregeling is dat belastingplichtigen hier slechts gebruik van zullen maken in de jaren dat zij minder rendement behalen dan forfaitair vastgesteld. Dit zorgt ervoor dat niet naar draagkracht wordt belast. Bovendien zal dit naar verwachting zorgen voor een budgettaire derving van ruim €1 miljard per jaar. Voor de uitvoerbaarheid heeft de tegenbewijsregeling als nadeel dat van de belastingplichtigen veel actie wordt verwacht. Van hen wordt verwacht tegenbewijs te leveren voor de eerder vastgestelde heffing. Dit kan zorgen dat een deel van de belastingplichtigen hier geen gebruik van maakt, omdat zij hiervoor niet de capaciteit of middelen hebben. Hierdoor wordt een onderscheid tussen diverse belastingplichtigen in verschillende posities gecreëerd. Ook voor de Belastingdienst is een tegenbewijsregeling uitvoeringstechnisch een hele stap. Naar verwachting is dit binnen de systematiek van de Belastingdienst in de komende jaren niet mogelijk. Dit zijn juist de jaren waar een verfijning van de Overbruggingswet box 3 op ziet.¹¹⁶

¹¹¹ Keuzedocument box 3, p.31.

¹¹² Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431, p. 9.

¹¹³ Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431, p. 8-9.

¹¹⁴ Belastingplan 2024.

¹¹⁵ Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431, p. 8.

¹¹⁶ Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431, p. 10-11.

Doeltreffendheid verfijning Overbruggingswet box 3

Een verfijning van de Overbruggingswet box 3 dient te zorgen voor een betere aansluiting van de wet bij een heffing op basis van werkelijk rendement. Hiervoor zijn diverse verfijningsmogelijkheden mogelijk. Deze verfijningsmogelijkheden gaan vrijwel altijd gepaard met een budgettaire derving en/of aanzienlijk hogere uitvoeringskosten. Daarbij komt kijken dat met het huidige tijdspad in gedachte, de verfijningsmogelijkheden slechts voor een periode van 3 jaar zouden gelden. Hierbij er al vanuit gaande dat de verfijningsmogelijkheden per 1 januari 2024 doorgevoerd kunnen worden.

Met de conclusie van de A-G in gedachte, lijkt het wel degelijk de moeite waard om serieus te kijken naar deze verfijningsmogelijkheden. Door de grote gelijkenis tussen de Wet Rechtsherstel box 3 en de Overbruggingswet box 3, kan een uitspraak van de Hoge Raad over de Wet Rechtsherstel box 3 grote gevolgen hebben voor de houdbaarheid van de Overbruggingswet. De Overbruggingswet dient als tijdelijke oplossing. vóór invoering van een heffing op basis van werkelijk rendement. Wanneer continu wordt gekeken naar mogelijkheden om de Overbruggingswet beter te laten aansluiten bij een heffing op basis van werkelijk rendement, blijkt daaruit de welwillendheid van het kabinet om de lijnen die voortvloeien uit de rechtspraak te volgen.

Anderzijds vraag ik me af in hoeverre een verfijning het verschil zal maken voor de houdbaarheid van de Overbruggingswet. Mocht de Hoge Raad oordelen dat de Wet Rechtsherstel box 3 nog steeds een schending is van het EVRM, en daarmee niet in lijn ligt met het Kerstarrest, dan zal dit ook gelden voor de Overbruggingswet box 3. Een verdere verfijning van de Overbruggingswet brengt aanzienlijke kosten met zich mee. Ik verwacht dat deze verfijning geen invloed zal hebben op het feit of al dan niet rechtsherstel geboden dient te worden over de heffing gedurende de overbruggingsperiode. Ik betwijfel daarom of een verfijning van de overbruggingswet doeltreffend is.

4.7 Deelconclusie

In dit hoofdstuk zijn verschillende mogelijkheden besproken om te heffen over het vermogen en/of over de inkomsten uit vermogen. Een vermogensbelasting, waarbij de waarde van de vermogensbestanddelen als grondslag voor de heffing geldt, heeft als voordeel dat het een relatief eenvoudig systeem is. Bovendien garandeert deze vorm van heffing stabiele overheidsinkomsten. Vermogen is draagkracht en in die zin zou je kunnen bepleiten dat een heffing over vermogen rechtvaardig is, maar anderzijds is de kans groot dat een dergelijke vorm van heffing als schending van het EVRM wordt beschouwd.

Een vermogensaanwasbelasting brengt een liquiditeitsprobleem met zich mee. Belastingplichtigen zijn belasting verschuldigd wanneer nog niet daadwerkelijk inkomen is gegeneerd. Voornamelijk bij minder liquide vermogensbestanddelen is dit een probleem. Voorkomen moet worden dat economische verstoring plaatsvindt met een dergelijke heffing. Een voordeel van de vermogensaanwas is de uitvoerbaarheid, want gegevens dienen niet voor lange tijd bewaard te blijven. Bovendien kan geen belastinguitstel plaatsvinden, aangezien de aanwas direct in de heffing wordt betrokken. De vermogenswinstbelasting geeft een prikkel om winst uit te stellen en verlies te genereren. Deze manier van heffing werkt daardoor ook economisch verstorend. Bovendien kan een progressienadeel ontstaan, omdat volledige waardestijgingen in één jaar genomen dienen te worden. Voor de uitvoerbaarheid is het bevorderlijk dat geen jaarlijkse vermogenswaardering plaats dient te vinden.

Het consultatiewetsvoorstel box 3 heeft als uitgangspunt een heffing op basis van de vermogensaanwasbelasting, maar combineert dit met enkele uitzonderingen waarop een systeem van vermogenswinstbelasting wordt toegepast. Dit heeft als voordeel dit voor minder liquide vermogensbestanddeel geen liquiditeitsprobleem meer bestaat, omdat hier een vermogenswinstbelasting wordt toegepast. Voor de tijd die nog overbrugd dient te worden voor de invoering van het nieuwe stelsel, zijn er diverse mogelijkheden tot verfijning van de Overbruggingswet box 3. De vraag is of een verfijning van deze wet wel doeltreffend zal zijn. Wellicht dient later ondanks verfijningsmaatregelen toch rechtsherstel geboden te worden.

	Vermogensbelasting	Vermogensaanwasbelasting	Vermogenswinstbelasting	Consultatiewet box 3
Doeltreffendheid	-	+/-	+/-	+
Doelmatigheid	+	+	+/-	+
Uitvoerbaarheid	+/-	+	+/-	+/-
Draagkracht	+	+/-	+/-	+

Tabel 4

5. Samenvatting en conclusie

De onderzoeksvraag die in deze scriptie centraal stond was: *“In hoeverre sluit de box 3 overbruggingswetgeving aan bij een rechtvaardige manier van belastingheffing?”*.

De eerste deelvraag betrof: *“welke ontwikkelingen hebben zich voorgedaan op het gebied van de Nederlandse vermogensheffing?”*

Hiervoor is in hoofdstuk 2 de wetsgeschiedenis omtrent de vermogensheffing uiteengezet. De eerste vorm van vermogensheffing die we kennen blijkt vergelijkbaar met het box 3-stelsel, zoals dit per 1 januari 2001 is ingevoerd. Beide maakten gebruik van een forfaitair rendementspercentage. Ook hebben we in de geschiedenis van de vermogensheffing een pure vermogensbelasting gezien, waarbij de waarde van het vermogen de grondslag van heffing vormde. Dit stelsel bleek destijds niet houdbaar. Het vermogen werd toen belast in de vermogensbelasting, maar het inkomen uit vermogen werd ook belast in de inkomstenbelasting. Een anticumulatieregeling moest voorkomen dat te veel belasting werd geheven, maar deze regeling bleek juist voor veel belastingontwijkende constructies te zorgen. Deze problematiek vormde de aanleiding voor de invoering van het box 3-stelsel. Uit het Kerstarrest dat op 24 december 2001 door de Hoge Raad werd gewezen bleek ook de onhoudbaarheid van het box 3-stelsel, zoals dit vanaf 2017 gold. In dit stelsel werd een vaste vermogensmix met forfaitaire rendementspercentages gebruikt om de heffing te bepalen. Dit stelsel is in strijd met het EVRM en artikel 1 EP.

De tweede deelvraag was: *“In hoeverre is de overbruggingswetgeving effectief en efficiënt?”*

Naar aanleiding van het Kerstarrest is de Overbruggingswet box 3 per 1 januari 2023 in werking getreden. De Overbruggingswet berekent het inkomen uit sparen en beleggen op basis van de werkelijke vermogensmix en maakt daarbij onderscheid tussen drie vermogenscategorieën met verschillende forfaitaire rendementspercentages. De Overbruggingswet tracht hierdoor beter aan te sluiten bij het werkelijk behaalde rendement. De Overbruggingswet dient daarmee een tijdelijke oplossing te bieden voor het box 3-stelsel totdat invoering van een heffing op basis van werkelijk rendement zal plaatsvinden. De Overbruggingswet box 3 is doeltreffend in de zin van het bieden van een tijdelijke oplossing. De directe invoering van een heffing op basis van werkelijk rendement was namelijk niet uitvoerbaar. Anderzijds geeft recente rechtspraak over de Wet rechtsherstel box 3 en het advies van A-G Wattel aanleiding om te verwachten dat de Overbruggingswet box 3 ook als strijdig met het EVRM zal worden bevonden. Dit betekent dat verwacht kan worden dat later rechtsherstel over de overbruggingsperiode plaats moet vinden. Hiermee zou de Overbruggingswet box 3 zijn doeltreffendheid verliezen. De Overbruggingswet is efficiënt omdat nog steeds met forfaits wordt gewerkt. Hierdoor wordt eenvoud en uitvoerbaarheid behouden. Anderzijds bieden eenvoud en doelmatigheid geen rechtvaardiging voor de gelijke behandeling van ongelijke gevallen.

In hoofdstuk 4 van deze scriptie zijn verschillende alternatieven besproken voor een vermogensheffing. Hierbij stond als deelvraag centraal: *“In hoeverre zijn alternatieven voor de overbruggingsregeling effectief en efficiënt?”*

Deze alternatieven kennen allen voor- en nadelen die moeten worden afgewogen bij de invoering van een nieuw stelsel van vermogensheffing. Een vermogensheffing met de waarde van het vermogen als grondslag voor de heffing kan stabiele overheidsinkomsten garanderen, maar ligt niet in lijn met de strekking van het Kerstarrest. Een vermogensaanwasbelasting betreft de jaarlijkse vermogensaanwas in de heffing en kan daarmee voor liquiditeitsproblemen zorgen voor minder liquide vermogensbestanddelen. Een vermogenswinstbelasting kent dit probleem niet, maar brengt wel belastinguitstel als nadeel met zich mee. Beide varianten kunnen daarmee zorgen voor een

ongewenste verstoring van het gedrag van belastingplichtigen. Het consultatiewetsvoorstel box 3 kent als basis een vermogensaanwasbelasting, waarbij enkele vermogensgroepen zijn uitgezonderd. Over bijvoorbeeld onroerende zaken vindt heffing op basis van een vermogenswinstbelasting plaats. Op deze manier kunnen liquiditeitsproblemen en economische verstoring worden beperkt. In Tabel 5 is een beknopt overzicht opgenomen van de effectiviteit en efficiëntie van de verschillende behandelde alternatieven.

Een schematisch weergegeven score van de Overbruggingswet uit hoofdstuk 3 en de verschillende alternatieve heffingsmethoden uit hoofdstuk 4 is als volgt:

	Overbruggingswet box 3	Vermogensbelasting	Vermogensaanwasbelasting	Vermogenswinstbelasting	Consultatiewet box 3
Doeltreffendheid	+/-	-	+/-	+/-	+
Doelmatigheid	+	+	+	+/-	+
Uitvoerbaarheid	+	+/-	+	+/-	+/-
Draagkracht	-	+	+/-	+/-	+

Tabel 5

Aan de hand van de beantwoording op deze deelvragen, kan de centrale onderzoeksvraag worden beantwoord. *“In hoeverre sluit de box 3 overbruggingswetgeving aan bij een rechtvaardige manier van belastingheffing?”*

De Overbruggingswet box 3 is een tijdelijke oplossing voor invoering van een heffingsstelsel op basis van werkelijk rendement. Op de gebieden van doeltreffendheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid scoort de Overbruggingswet box 3, in gedachte houdend dat de regeling tijdelijk is, redelijk goed (Tabel 5). In de Overbruggingswet wordt, net zoals in de Wet rechtsherstel box 3, echter nog steeds met forfaitaire rendementspercentages gewerkt. Dit betekent dat belastingplichtigen nog steeds voor een hoger bedrag in de heffing kunnen worden betrokken, dan voor het bedrag dat zij daadwerkelijk aan rendement hebben behaald. Naar verwachting doet de Hoge Raad binnen 6 maanden uitspraak over de houdbaarheid van de Wet rechtsherstel box 3. Deze uitspraak zal naar alle waarschijnlijkheid ook bepalend zijn voor de toekomst van de Overbruggingswet box 3. Wellicht zal verdere verfijning van de Overbruggingswet box 3 noodzakelijk blijken. Bovendien verwacht ik een aanzienlijke kans dat rechtsherstel over de overbruggingsperiode geboden dient te worden. Dit zal grote gevolgen hebben en een groot beroep doen op de uitvoeringskracht van de Belastingdienst.

De meningen over de juiste manier van vermogensheffing zullen ongetwijfeld uiteen blijven lopen. De rechtspraak zal ons in de toekomst hopelijk meer duidelijkheid geven over de houdbaarheid van de Overbruggingswet. In welke mate doeltreffendheid, doelmatigheid, uitvoerbaarheid en draagkracht tegen elkaar worden afgewogen is een keuze van de wetgever. Daarbij voert de rechtelijke macht een controlefunctie uit op de rechtvaardigheid van de wetgeving, zoals we dit ook hebben gezien met het Kerstarrest. Een arrest met veel effect, maar waarbij de werking van het Nederlandse rechtssysteem krachtig geïllustreerd werd.

Literatuurlijst

Boeken en artikelen

Berentsen, *FD* 2022.

L. Berentsen, 'Belastingstelsel niet eenvoudiger door nieuwe vermogenstaks', *FD* 2022.

Boer, *Ntfr* 2022/3382

J.P. Boer, 'Een vermogensaanwasbelasting: niet te 'genieten'!', *Ntfr* 2022/3382, afl. 40.

Ciurila, Elbourne, Luginbuhl & Teulings 2022

N. Ciurila, A. Elbourne, R. Luginbuhl & R. Teulings, *Structural causes of low interest rates*, CPB: juli 2022.

Dusarduijn 2010

S.M.H. Dusarduijn, *Vermogensrendementsheffing*, Deventer: Kluwer 2010.

Dusarduijn, *MBB* 2022(8), p. 4-20.

S. Dusarduijn, 'Het kerstarrest: De vlijmscherpe rafels van een doorgehakte knoop', *MBB* 2022(8), art. 25, p. 4-20.

Eindrapport Commissie inkomstenbelasting en toeslagen 2013

Eindrapport commissie inkomstenbelasting en toeslagen, door Staatssecretaris van Financiën F.H.H. Weekers, Den Haag: 17 juni 2013.

Ganzeveld, *Ntfr* 2020/3689

J. Ganzeveld, 'Herinnert u zich deze nog?', *Ntfr* 2020/3689, afl. 51.

Geppaart 1995

Ch.P.A. Geppaart, *Vermogensbelasting*, Deventer: Kluwer 1995.

Happé 2009

R.H. Happé, 'Het gelijkheidsbeginsel: de rechtspraak van het EHRM biedt meer ruimte dan de Hoge Raad benut', *Draaicirkels van formeel 350 Literatuurlijst belastingrecht* (red. L.J.A. Pieterse), Den Haag: Sdu Fiscale & Financiële Uitgevers 2009.

Heithuis, *Ntfr* 2022/2015

E.J.W. Heithuis, 'Het hoofdlijn-dossier box 3', *Ntfr* 2022/2015, afl. 21.

Herreveld, *Nlf* 2022/6

F. Herreveld, 'Opinie: Het einde van box 3, leve de vermogensbelasting', *Nlf* 2022/6.

Hofstra & Niessen 2002

H.J. Hofstra & R.E.C.M. Niessen, *Inleiding tot het Nederlands belastingrecht*, Deventer: Kluwer 2002.

Niessen, *Ntfr* 2020/2719

R.E.C.M. Niessen, 'Renovatie van box 3', *Ntfr* 2020/2719, afl. 40.

Sinninghe Damsté 1919

J.H.R. Sinninghe Damsté, *De Wet op de inkomstenbelasting*, Zwolle 1919.

Van der Burgt, FM 2021/5.2.3

G.C. van der Burgt, 'Splitsing in de Wet op de vennootschapsbelasting 1969', *FM 2021/5.2.3*, nr. 171.

Van Essen, Trommelen, Metselaar & Weyzig 2022

C. Van Essen, A. Trommelen, L. Metselaar & F. Weyzig, *Certificering budgettaire ramingen (1^e nota van wijziging) Belastingplan 2023 en Overbruggingswet box 3*, CPB: oktober 2022.

Weyzig 2022

F. Weyzig, *Rendementen op spaargeld en staatsobligaties in 2013-2016*, CPB: maart 2022.

Wiezer, NTFR 2022/973

M.M.Q. Wiezer, 'Het spook van de vermogensbelasting', *NTFR 2022/973*, afl. 10.

Parlementaire stukken

Brief van 16 oktober 2020, nr. 2020-0000196193 en memorie van antwoord, Kamerstukken I, 2020-2021, 35 577.

Kamerbrief 1 februari 2022, 2022-0000035345.

Kamerbrief 5 september 2022, 2022-0000218586.

Kamerbrief 29 september 2022, 2022-0000206548.

Kamerbrief 26 april 2023, 2023-0000101431.

Kamerstukken II 1998/1999, 26 272, nr. 3.

Kamerstukken II 2015/2016, 34 302, nr.3.

Kamerstukken II 1999-2000, 26 727, nr. 7.

Kamerstukken II 2005-2006, 30 375, nr. 1 en 2.

Kamerstukken II 1990/91, 22 008, nr. 2.

Kamerstukken II 1990/91, 22 008, nr. 2.

Kamerstukken II 1997/98, 25810, 2.

Memorie van Toelichting bij Initiatiefvoorstel voor een Wet progressieve vermogensbelasting 2024.

Memorie van Toelichting bij Kamerbrief 8 september 2023, 2023-0000202460.

Wet tot verhoging van het tarief van de vermogensbelasting van 16 augustus 1951 (Stb. 381).

Wet van 27 september 1892 (Stb. 223).

Wet van 19 december 1914 (Stb 563).

Wet van 16 december 1964 (Stb. 520).

Wet van 11 mei 2000 (Stb. 2000, 216).

Jurisprudentie

EHRM 29 april 2008, 13378/05, ECLI:CE:ECHR:2008:0429JUD001337805 (Burden).

EHRM 5 januari 2000, Beyeler tegen Italië, ECLI:CE:ECHR:2000:0105JUD003320296.

Hoge Raad 28 oktober 2011, ECLI:NL:HR:2011:BR0664 (Eindejaarsloterij).

Hoge Raad 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812.

Hoge Raad 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816.

Hoge Raad 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963.

Parket bij de Hoge Raad 18 september 2023, ECLI:NL:PHR:2023:655.

Hof Arnhem-Leeuwarden 7 februari 2023, 22/00093, ECLI:NL:GHARL:2023:1116.

Rechtbank Noord-Holland 16 juni 2023, 21/3461;21/3462, ECLI:NL:RBNHO:2023:5507.